

Determining Tourism Strategies in Rural Regions Development Based on SWOT and QSPM Matrix (Case study: Sarbaz city)

Abubakr Raeesi¹, Dr. Habibollah Salarzahi^{2*}, Dr. Mahim Shihaki tash³

1- Master of Entrepreneurship Management, Faculty of Management and Economics, University of Sistan and Baluchestan

2-Associate Professor of Public Management, University of Sistan and Baluchestan

3-Assistant Professor of Economics, University of Sistan and Baluchestan

Raeesi, A & Salarzahi, H & Shehakitash, M (2021). [Determining Tourism Strategies in Rural Regions Development Based on SWOT and QSPM Matrix (Case study: Sarbaz city)]. *Geography and Development*, 18(61), 277-304. <http://dx.doi.org/10.22111/J10.22111.2021.5854>

doi: <http://dx.doi.org/10.22111/J10.22111.2021.5854>

Received: 11/05/2020

Accepted: 07/10/2020

Keywords:

Rural Tourism,
SWOT,
QSPM Model,
Sarbaz county,
Sistan and Baluchestan,
Iran.

ABSTRACT

Today, one of the ways to save villages from poverty, migration, social and economic problems, is to develop tourism in rural tourism-prone areas. According to this, the present study seeks to analyze tourism strategies in the development of rural areas of Sarbaz county using the set of internal factors (strength, weakness) and the set of external factors (opportunity, threat). The present research is descriptive-analytical of survey type and method of work based on the combined model of SWOT strategic analysis and QSPM strategic planning model. Devices related to tourism) and the Internet. The results of SWOT model show that the study area, despite its strengths such as natural attractions (forest, river cover), tropical fruits, agricultural products and the existence of various wildlife, especially Iranian crocodiles, as well as the basic barriers to non-existence. Government planning and investment in this area, the inadequacy and inadequacy of health and service facilities, and the inadequacy of environmental and physical infrastructure as a weak point. According to these studies, research results show that the right strategy to achieve tourism development in rural areas is in an aggressive position. In this study, the prioritization table of QSPM selected strategies was also formed, among which the strategy of emphasizing natural tourism and ecotourism has a high priority over other strategies due to the existence of relative advantages in the region.

Copyright©2021, Geography and Development. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-noncommercial 4.0 International License which permits copy and redistribute the material just in noncommercial usages, provided the original work is properly cited.

Extended Abstract

1- Introduction

In the contemporary era, at all levels of regional, national and international, diversification of the economy, raising the indicators of

human development, reducing the problems caused by industrialization and excessive pollution of cities and the environment, unemployment and finally sustainable development are among the main concerns of human societies. As many policymakers cite development through tourism as a key element of sustainable development.

According to the definition of the World Tourism Organization, tourism, as a service industry, includes any travel activity for the purpose of entertainment and services that requires a number of tangible and intangible combinations. Material elements include; Transportation systems hospitality and related services such as banking, insurance and health and safety services. Intangible elements include rest, tranquility, culture, escape, adventure and new and

*Corresponding Author:

Dr. Habibollah Salarzahi

Address: Department of Public Management,
University of Sistan and Baluchestan

Tel: +98(9155415931)

E-mail: salarzahi@mgmt.usb.ac.ir

different experiences (*Ebrahimzadeh et al., 2015: 4*). Therefore, tourism, as one of the major industries and phenomena of the modern world (*Boavida-Portugal, 2016: 83*), can help communities in various economic, social, cultural and environmental fields (*Abdul Hakeem & et al, 2018: 268*).

On the other hand, one of the strategies that has been considered in recent years, especially in developed countries and has had positive results; The development and expansion of tourism in rural areas and the use of numerous natural and cultural attractions of the villages as income of the villagers and at the same time, help to protect the unique natural and cultural assets and attractions of different villages.

Therefore, one of the most important goals in rural areas is to create a suitable environment for rural development and increase employment opportunities and thus reduce migration to population centers in cities and create equality of supply and demand in rural areas, which ultimately leads to improved living conditions in rural areas, will improve the level and standards of people's lives and improve the living conditions in the village (*Hashemi et al., 2011: 43*).

Accordingly, the development of such activities would not be possible without a planning model. This requires a clear pattern and strategy to achieve this goal. Also, strategic and long-term planning for tourism development in all dimensions is essential for achieving its development and successful management; Because in the long run, the planned method for the development of tourism in rural areas, in addition to creating benefits and maintaining the satisfaction of tourists and people in tourist areas, can also prevent possible threats and losses. Despite the fact that all development plans in recent years, as well as the 20-year vision document of the country, emphasize on getting rid of the monopoly economy based on oil exports, poverty alleviation and elimination of deprivation from rural areas, as well as using the capacities of rural areas; But in practice, there has been no tangible success in this area; Therefore, according to the above, it should be noted that Sarbaz city and its rural areas, which are located in Sistan and Baluchestan province, despite the special tourism markets such as historical, natural, cultural, agrotourism, etc., have potentials that can be more benefited from this, but the rural tourism capabilities of this city due to the existence of problems and obstacles such as; Lack of complete knowledge of tourist attractions, lack of proper infrastructure, marginalization of the city in the management of the tourism sector and things like that; It has not been able to achieve its

true position at the international level and even at the national level. Therefore, the main purpose of this study is to provide appropriate tourism strategies with the potential of rural areas of Sarbaz city and also to provide tourism development in order to establish a relationship between tourist attractions, activities, facilities and services on the one hand and pave the way for sustainable rural development in these areas. ; Therefore, this study intends to use the strengths and opportunities and deal with weaknesses and threats and determine appropriate strategies using a combination model of SWOT matrix (SWOT) and quantitative matrix of strategic planning (QSPM) which is one of the most common techniques and tools in evaluating strategic options, it has taken a valuable step in the development of this industry and it has brought new horizons in the development of Sistan and Baluchestan province in general and in Sarbaz city in particular.

Based on what has been said, the key question of this research can be represented as follows: The development of tourism in rural areas of Sarbaz city in Sistan and Baluchestan province depends on the adoption of which strategies?

2-Methods and Material

The aim of this study is to analyze tourism strategies in the development of rural areas with descriptive-analytical methodology and survey method. The statistical population studied in this study consists of experts and officials of agencies and institutions related to rural tourism (district, governorate, environment, cultural heritage and municipality) that based on the available sampling method, 70 people have been selected as a sample. A questionnaire was used to collect information. The validity of the questionnaire was confirmed and corrected using the opinion of respected professors; Cronbach's alpha coefficient was used to assess the reliability of the questionnaire, which is the total Cronbach's alpha coefficient of 783. It was calculated to have acceptable reliability. Analytical model (SWOT) and technique (QSPM) have also been used to analyze the findings and determine the appropriate strategy.

3-Results and Discussion

In order to analyze tourism strategies in the development of rural areas of Sarbaz city with SWOT model and using surveys of experts, experts and thinkers as well as people of the target villages of tourism, tourism capacities and limitations of the region were identified and strategies for the development of this sector were presented. Based on the results obtained from the simultaneous matrix analysis of internal and external factors (combined)

showed the general situation of rural areas being invasive that the need for effective use of such a situation to adopt growth and development strategies in relation to rural tourism development in these areas. Based on the results of the SWOT model and measuring the four dimensions of the model by measuring matrices (internal, external and combined), 4 top strategies were identified and introduced. Also, the findings obtained from QSPM show that among the developed strategies, the strategy of emphasizing natural tourism and ecotourism due to the comparative advantages in the region, development of infrastructure, equipment and welfare services to attract private investors in the field of cultural heritage and monuments, expansion of agricultural tourism (Tropical Fruit Park) due to Sarbaz city area has a variety of garden products in each season has the most attractive and strategy of planting and harvesting medicinal plants and exporting it Due to its proximity to the border has the least attractiveness.

4-Conclusion

According to the theoretical foundations and backgrounds of the study in order to analyze tourism strategies in the development of rural areas of Sarbaz city with SWOT model and using surveys of experts, professional and pundits as well as local people of the target villages, tourism capacities and limitations of the region are identified and strategies to develop this was presented. The results showed that among the developed strategies, the strategy of emphasizing natural tourism and ecotourism due to the relative advantages in the region and the expansion of agricultural tourism (tropical fruit park) due to the Sarbaz area has a variety of garden products in each season are the most attractive. Therefore, based on the research findings, suggestions are made:

1. With proper planning and government support, we can hope for economic, social and ultimately comprehensive development of the region's villages, and due to the region's agricultural potential, we can develop and expand agricultural tourism to earn money and prevent the destruction of farms and Vegetation.

2 Development of tourism activities in the region, the basis is created for job creation, and this is very beneficial for Sarbaz city, which faces a young population and job seekers, and on the other hand, various opportunities arise for investors and local people.

3. Reforming and improving organizational affairs in order to establish continuous communication with tourism organizations of other countries and use their experiences.

Keywords: Rural Tourism, SWOT, QSPM Model, Sarbaz county, Sistan and Baluchestan, Iran.

5- References

- Abdul Hakeem, S., Hossein Khan, Y (2018). Urban tourism: the perspective on tourism impacts in Cambridge, United Kingdom, Marketing and Management of Innovations, 3, PP. 268-275.
<https://www.researchgate.net/publication/328018094>
- Andrades, L., Dimanche, F. (2017) Destination competitiveness and tourism development in Russia: Issues and challenges, Tourism management, 26, PP.360-376.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0261517717301085>
- Ashley, C., LaFranchi, C. (1997). Livelihood strategies of rural households in Caprivi: implications for conservancies and natural resource management DEA Research Discussion Paper Win dhoek, Namibia: Directorate of Environmental Affairs, Ministry of Environment and Tourism, 52.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042815057687>
- Barkauskas, V., Dundxvnlhq, , U., J. (2015). Analysis of macro environmental factors influencing the development of rural tourism: Lithuanian case, Procedia-Social & Behavioral Sciences213,PP.167- 172.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042815057687>
- Boavida-Portugal, I. R., J., Ferreira, C. (2016). Exploring the Impacts of Future Tourism Development on Land Use/Cover Changes, Applied Geography, 77, PP. 82-110.
<https://www.cabdirect.org/cabdirect/abstract/20163402126>
- Briedenham, j., Wickens, E. (2004). Tourism Routes as a Tool for the Economic Development of rural areas: Vibrant Hope or Impossible Dream, Tourism Management, 25(1),PP.71-79.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0261517703000633>
- Chen, L. C., Lin, S. P., Kuo, C. M. (2013). Rural tourism: Marketing strategies for the bed and breakfast industry in Taiwan. International Journal of Hospitality Management, 32, 278-286.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0278431912000898>
- Dann, G.M.S. (1999). Theoretical Issues for Tourism's Future Development: Identifying the Agenda, in Pearce, Contemporary issues in tourism development, PP.13-30.

- DOT. (1995). Tourism - Australia's Passport to Growth: A National Tourism Strategy, Implementation Progress Report Number 2, October 1995, Commonwealth Department of Tourism, Canberra Knowd, Ian (2001) Rural Tourism: Panacea and Paradox, Available: hsc.csu.edu.au/geography/activities/local_tourism/fualto. Pdf. <https://www.nlb.gov.sg/biblio/7383003>
- Ebrahimzadeh, Isa; Maleki, Gol Afarin; Hossein Farhadinejad (2015). Strategic Planning for Tourism Development with Emphasis on Sustainable Development in Khorramabad Region, Quarterly Journal of Geography & Urban-Regional Planning, Vol.5, Number 14, PP.1-24. https://gajj.usb.ac.ir/article_1911.html
- Ebrahimzadeh, Isa; Yari, Munir; Borzo Sabzi (2012). An Analysis of Tourism Planning and Development in Lorestan Province Using the Strategic Swot Model, Land Management Quarterly, Vol.4, Number 6, PP. 101-124. https://jtcp.ut.ac.ir/article_28791.html
- Fong, S., Lo May Chiunb, P.S, Vikneswaran, Nair. (2014). The impact of local communities' involvement and relationship quality on sustainable rural tourism in rural area, Sarawak. The moderating impact of self-efficacy. Procedia- Social and Behavioral Sciences 144, PP. 60-65. <https://www.researchgate.net/publication/265253247>
- Hashemi, Seyed Saeed; Mehrabi, Ali Akbar; Winter safety, Siavash; Akbar Najahi (2014). Rural Development with Emphasis on Employment and Entrepreneurship: A Case Study of Shabab Rural District of Ilam Province, Rural and Development Quarterly, Volume 14, Number 1, PP.35-58. <https://www.sid.ir/fa/Journal/ViewPaper.aspx?id=152235>
- Hernandez, J., Suarez-Vega, R., Santana-Jimenez, Y. (2016). The inter-relationship between rural and mass tourism: The case of Catalonia, Spain, journal Tourism Management, 54, PP.43-57. https://www.researchgate.net/publication/283725908_The_inter-
- Imani, Bahram; Ebrahimi Khadijeh (2017). Codification of Rural Tourism Development Strategies (Case Study: Tourism Target Villages of East Azerbaijan Province), Geographical Thought, Volume 9, Number 18, PP.68-89. http://geonot.znu.ac.ir/article_31613.html
- Javan, Jafar; Ghasemi, Maryam; Mahmoud Pasandideh (2006). Rural tourism in Ahmadabad section of Mashhad, first edition, Sabzevar, Azhand.
- Kisi, Nermin (2019). A Strategic Approach to Sustainable Tourism Development Using the A'WOT Hybrid Method: A Case Study of Zonguldak, Turkey, Sustainability, 11(64), 11, PP. 1-19. <https://www.mdpi.com/2071-1050/11/4/964>
- Lee, S. W., Kim, H. J. (2010). Agricultural transition and rural tourism in Korea: experiences of the last forty years. In G. Thapa, P. Viswanathan, J. Routray, & M. Ahmad (Eds.), Agricultural transition in Asia, PP.37-64, Bangkok: Asian Institute of Technology. <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/978-1-78769-845-120191011/full/html?SkipTracking=true>
- Martins, M. (2018). Tourism Planning and Tourismphobia: An Analysis of the Strategic Tourism Plan of Barcelona 2010-2015, Journal of Tourism, Heritage & Services Marketing, 4(1), PP. 3-7. https://www.researchgate.net/publication/325206748_Tourism_Planning_and_Tourismphobia_An_Analysis_of_the_Strategic_Tourism_Plan_of_Barcelona_2010-2015
- Mohammadi Deh Cheshmeh, Pejman (2016). Strategic Analysis of Barriers and Opportunities for Tourism Development (Case Study: Shahrekord), Applied Research in Geographical Sciences, Volume 17, Number 47, PP. 1-19. <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=357651>
- Molera, L., Albaladejo, I. P. (2007). Profiling Segments of Tourists in Rural Areas of South Eastern Spain, Journal of Tourism Management, No. 28, PP. 757-767. <https://www.cabdirect.org/cabdirect/abstract/20073086603>
- Oji, Hassan; Alizadeh, Mohammad; Abyaneh, Vida; Seyed Rashed Safavi (2017). Explaining and Presenting the Evaluation Model of Rural Tourism Economics in Iran, Journal of Spatial Planning, Volume 8, Number 29, PP.108-131. http://gps.gu.ac.ir/article_80357.html
- Omidy, Nabi; Mohammadi, Esfandiar; Shiri Ardeshir (2016). Codification of tourism industry development strategies in Ilam province, Ilam culture, Volume 18, numbers 56 and 57, PP.88-103. http://www.farhangeilam.ir/article_61093.html
- Poor Jafar, Mohammad Reza; Mahmoudinejad, Hadi; Ilika, Shahin; Hamed Aqbat Bakhir (2012). A meta-analysis of the evaluation of rural tourism development approaches with emphasis on strategic factor analysis (SWOT), Quarterly Journal of Environmental Science and Technology, Volume 14, Number 2, PP.61-79. <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=186400>

- Qasempour, Hamed; Ghaffarinia, Reza, Khalili, Karam (2018). Development of a Strategic Plan for Tourism Development with Emphasis on the Target Village of Kalem in Ilam Province, Quarterly Journal of Planning Studies of Human Settlements, Volume 14, Number 1, PP. 200-217.
<https://www.magiran.com/paper/1989380>
- Saghaei, Mehdi; zohre javanbakht.ghrakhi(2012) . Feasibility Study of Rural Tourism in North Khorasan (Case Study of Esfidan Region), Quarterly Journal of Tourism Studies, Volume 1, Number 1, PP. 51-62.
<https://www.magiran.com/paper/1618112>
- Scott, N. and Cooper, C (2006) Network analysis as a research tool for understanding tourism destinations. Paper presented at the Cutting Edge Research in Tourism conference, University of Surrey 6th-9th June.
- Sepahvand, Reza; Jafari, Mohammad; Sepahvand, Leila, Amin Ahmadi (2017). Planning Strategic Development Rural Ecotourism from the Perspective of People, Officials and Tourists (Case Study: Bishe Station Village), Quarterly Journal of Human Geography Research, Vol. 50, Number 2, PP.263-276.
https://jhgr.ut.ac.ir/article_59770.html
- Shang, Y., Sun, Y., Xu, A..(2020). Rural ecotourism planning and design based on SWOT analysis, International Journal of Low-Carbon Technologies, 10(4), PP.1-5.
[doi:10.1093/ijlct/ctaa003 Advance Access publication https://academic.oup.com/ijlct/article/15/3/368/5802763](https://academic.oup.com/ijlct/article/15/3/368/5802763)
- Sharpley, Richard (2002). Rural tourism, translated by Rahmatollah Monshizadeh and Fatemeh Nasiri, Munshi Publications.
<https://www.gisoom.com/book/1212100>
- Statistical Yearbook (2016). Statistics Center of Iran, First Edition, Defer Publishing, Public Relations and International Cooperation.
<https://azgharbi.mporg.ir/Portal/View/Page.aspx?PageId=90fe7b4c-ab54-4f65-96e43ccda469eb3b>
- Woods, M (2011). Rural Europe and the world: Globalization and rural development, Geographia Polonica 86 (2), 99-109.
<https://www.researchgate.net/publication/227640152>
- Yari Hesar, Aristotle; Soheila Bakhtar (2015). Evaluation of Indicators of Sustainable Rural Tourism from the Perspective of Local Community and Tourists (Case Study: Nayr County), Regional Planning Quarterly, Volume 6, Number 22, PP.121-134.
<https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=274410>
- Yin, J., Zheng, X., Fang, S. (2018). The Dynamic Analysis of Tourism Industrial Ecologization in Mainland China: Its Status and Evolution, Journal of Tourism Research & Hospitality, 7(2), PP.1-9.
<https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=274410>
- Zhang, XueMing (2012). Research on the Development Strategies of Rural Tourism in Suzhou based on SWOT analysis, Energy Procedia, Elsevier 16, PP.1295- 1299.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1876610212002172>

تعیین راهبردهای گردشگری در توسعه مناطق روستایی بر اساس ماتریس ترکیبی QSPM-SWOT (مورد مطالعه: شهرستان سرباز)

ابوبکر ریسی^۱، دکتر حبیب‌اله سالارزهی^{۲*}، دکتر مهیم شیهکی تاش^۳

چکیده

امروزه یکی از راه‌های نجات روستاها از فقر، مهاجرت و مشکلات اجتماعی و اقتصادی، توسعه گردشگری در مناطق مستعد گردشگری روستایی است. با توجه به این امر، پژوهش حاضر به دنبال تعیین راهبردهای گردشگری در توسعه مناطق روستایی شهرستان سرباز با استفاده از مجموعه عوامل درونی (قوت، ضعف) و مجموعه عوامل بیرونی (فرصت، تهدید) است. پژوهش حاضر توصیفی-تحلیلی از نوع پیمایشی و روش انجام کار بر اساس مدل ترکیبی از ماتریس سوات (SWOT) و ماتریس کمی برنامه‌ریزی استراتژیک (QSPM) که یکی از تکنیک‌ها و ابزارهای بسیار شایع در ارزیابی گزینه‌های استراتژیک است، می‌باشد. جمع‌آوری داده‌ها از طریق بررسی اسنادی، کتابخانه‌ای و بهره‌گیری از پرسش‌نامه (از دیدگاه ۷۰ نفر از خبرگان و مسئولان دستگاه‌های مرتبط با گردشگری) انجام شده است. نتایج حاصل از مدل SWOT نشان می‌دهد که منطقه مورد مطالعه علی‌رغم اینکه از نقاط قوتی چون وجود جاذبه‌های طبیعی (جنگل، رودخانه پوشش گیاهی)، وجود انواع میوه‌های گرمسیری، محصولات کشاورزی و وجود حیات وحش متنوع به خصوص تمساح ایرانی و همچنین با موانع اساسی نبود برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری دولتی در این ناحیه، نامناسب بودن و عدم کفایت تسهیلات بهداشتی و خدماتی و نامناسب بودن زیرساخت‌های محیطی و کالبدی به عنوان نقطه ضعف روبه‌رو است. بر اساس این بررسی‌ها نتایج پژوهش نشان می‌دهد که راهبرد مناسب برای رسیدن به توسعه گردشگری در مناطق روستایی در موقعیت تهاجمی قرار دارد. در این پژوهش جدول اولویت‌بندی استراتژی‌های انتخاب شده QSPM نیز تشکیل شد که از میان آن‌ها استراتژی تأکید بر توریسم طبیعی و اکوتوریسم به دلیل وجود مزیت‌های نسبی در منطقه نسبت به سایر استراتژی‌ها از اولویت بالایی برخوردار است.

جغرافیا و توسعه، شماره ۶۱، زمستان ۱۳۹۹
تاریخ دریافت: ۹۹/۰۲/۲۲
تاریخ پذیرش: ۹۹/۰۷/۱۶
صفحات: ۳۰۴-۲۷۷

واژه‌های کلیدی:

گردشگری روستایی، SWOT، مدل QSPM، شهرستان سرباز، استان سیستان و بلوچستان، ایران.

مقدمه

گردشگری را به‌عنوان رکن اصلی توسعه پایدار یاد می‌کنند. براساس تعریف سازمان جهانی گردشگری، توریسم یا گردشگری، به‌عنوان یک صنعت خدماتی، شامل هرگونه اقدام به مسافرت با هدف تفریح و ارائه خدمات است که نیازمند تعدادی از ترکیبات مادی و غیرمادی است. عناصر مادی شامل: سیستم‌های حمل و نقل (هوایی، راه‌آهن، جاده‌ای، آبی و امروزه فضایی)، پذیرایی (مسکن، غذا و تورها) و خدمات مربوط به آن

در عصر معاصر در کلیه سطوح ناحیه‌ای، منطقه‌ای، ملی و بین‌المللی تنوع‌بخشی به اقتصاد، بالابردن شاخص‌های توسعه انسانی، کاهش مشکلات ناشی از صنعتی‌شدن و آلودگی بیش‌ازحد شهرها و محیط‌زیست، بیکاری و درنهایت توسعه پایدار از جمله دغدغه‌های اصلی پیش‌روی جوامع بشری است؛ به‌گونه‌ای که بسیاری از سیاست‌گذاران، توسعه از طریق فعالیت‌های

متناسب با توسعه روستایی در مناطق مختلف وجود داشته است (ایمانی و ابراهیمی، ۱۳۹۷: ۶۹).

بر همین اساس، توسعه فعالیت‌های این‌چنینی، بدون داشتن الگوی برنامه‌ریزی امکان‌پذیر نخواهد بود. این امر مستلزم وجود الگو و راهبرد مشخص در جهت نیل به این هدف است. همچنین، برنامه‌ریزی راهبردی و بلندمدت برای توسعه گردشگری در تمام ابعاد برای دستیابی به توسعه و مدیریت موفق آن، امری اساسی است؛ چراکه در بلندمدت روش برنامه‌ریزی شده برای توسعه گردشگری در مناطق روستایی، می‌تواند علاوه بر ایجاد منافع و حفظ رضایت گردشگران و مردم مناطق گردشگری‌پذیر، از تهدیدها و زیان‌های احتمالی آن نیز جلوگیری کند.

با توجه به اینکه سرزمین کشور عزیزمان ایران، از روستاهای متنوع و جذاب با ظرفیت‌های گوناگون فرهنگی-هنری و محیطی برخوردار است؛ گسترش گردشگری به‌عنوان یک راهبرد جدید در زمینه توسعه آنان، می‌تواند نقش مهمی در متنوع‌سازی اقتصاد کشور و از جمله روستاهای تاریخی- فرهنگی کشورمان باشد؛ اما متأسفانه در کشور ما، گردشگری به‌خصوص گردشگری روستایی چنانکه شایسته است، گسترش و توسعه نیافته است. با وجودی که در تمامی برنامه‌های توسعه در سالیان اخیر و نیز سند چشم‌انداز بیست ساله کشور بر رهایی از اقتصاد تک‌محصولی متکی بر صادرات نفت، فقرزدایی و رفع محرومیت از مناطق روستایی و نیز بهره‌گیری از ظرفیت‌های مناطق روستایی از جمله مناطق محروم، تأکید شده است؛ ولی در مقام عمل، موفقیت و کامیابی قابل توجه و ملموسی در این زمینه به‌دست نیامده است؛ بنابراین، با توجه به موارد بیان‌شده، لازم به‌ذکر است که شهرستان سرباز و نواحی روستایی

نظیر خدمات بانکی، بیمه و خدمات بهداشتی و ایمنی می‌شود. عناصر غیرمادی شامل استراحت، آرامش، فرهنگ، فرار، ماجراجویی و تجربیات جدید و متفاوت است (ابراهیم‌زاده و همکاران، ۱۳۹۴: ۴)؛ بنابراین، گردشگری، به‌عنوان یکی از صنایع بزرگ و پدیده جهان مدرن (Boavida-Portugal, 2016: 83)، می‌تواند در زمینه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیطی به جوامع کمک کند (Abdul Hakeem & et al, 2018 : 268).

از طرفی دیگر، یکی از راهبردهایی که در سال‌های اخیر، به‌خصوص در کشورهای توسعه‌یافته مورد توجه قرار گرفته و در برخی از این کشورها به اجرا درآمده و نتایج مثبتی به‌همراه داشته است. توسعه و گسترش گردشگری در نواحی روستایی و استفاده از جاذبه‌های متعدد طبیعی و فرهنگی روستاها به‌عنوان درآمد و معیشت مردم روستا و درعین حال، کمک به حفاظت از سرمایه‌ها و جاذبه‌های منحصربه‌فرد طبیعی و فرهنگی روستاهای مختلف بوده است؛ از همین رو یکی از مهم‌ترین اهداف در نواحی روستایی، ایجاد زمینه مناسب برای توسعه روستا و افزایش زمینه‌های شغلی و در نتیجه کاهش مهاجرت به مراکز جمعیتی در شهرها و ایجاد برابری عرضه و تقاضا در روستاهاست که در نهایت منجر به بهبود شرایط زندگی در نواحی روستایی، ارتقاء سطح و استانداردهای زندگی مردم و بهبود وضعیت زندگی در فضای روستا خواهد شد (هاشمی و همکاران، ۱۳۹۰: ۴۳). این در حالی است که اگرچه بیشتر از یک قرن، گردشگری در بسیاری از مناطق روستایی وجود داشته و در بسیاری از مناطق منبع اصلی درآمد و اشتغال‌زایی بوده است؛ اما همواره خلاء وجود برنامه‌ریزی‌های کارآمد و در نتیجه راهبردهای

مبانی نظری

گردشگری به عنوان یک محرک اصلی برای توسعه اقتصادی، اجتماعی و کاهش فقر به ویژه در مقاصد روستایی شناخته شده است (Fong & et al, 2014: 60-65) و گردشگری روستایی به عنوان یکی از نوع جدید گردشگری از میانه قرن نوزدهم در اروپا آغاز شد که با اهداف انسان‌شناختی و طبیعی‌گردی روستایی، به عنوان جاذبه‌های گردشگری روستایی انجام پذیرفت که متکی بر چشم‌اندازهای زیبا، محیط‌زیست بکر، معماری، فرهنگ و دیگر منابع بوده است (Zhang, 2012: 1295-1299).

گردشگری روستایی منبعی، با ارزش اشتغال‌زایی و ایجاد درآمد است و می‌تواند وسیله مهمی برای توسعه اجتماعی اقتصادی جوامع روستایی باشد و در بسیاری از کشورها با سیاست‌های کشاورزی در ارتباط است و غالباً وسیله‌ای در جهت حمایت از محیط‌زیست و فرهنگ روستایی است؛ بنابراین می‌تواند نقش اساسی در توسعه و حفظ روستا داشته باشد (شارپلی، ۱۳۸۰: ۸).

گردشگری روستایی را با انگیزه‌های متفاوتی از قبیل بی‌نظیر بودن اکولوژی، دستیابی به فرصت‌های ماجراجویی، به ویژه دیدن جذابیت‌های فرهنگی یا کیفیت فضا و محیط نواحی روستایی بازدید می‌کنند (Briedenhann & Wickens, 2004: 2).

تعریف گردشگری روستایی چندان آسان نیست؛ چراکه مفهوم آن چندبعدی است. بیشتر تعاریف رایج، گردشگری روستایی را «گردشگری که در حومه شهرها اتفاق می‌افتد» تعریف می‌کنند؛ اما این تعریف خالی از ابهام نیست. در حالت کلی، گردشگری روستایی با گردشگرانی سروکار دارد که علاقه‌مندی خاصی به محیط و فرهنگ روستایی دارند. با وجود این، تعریف یادشده، تمام افرادی را که از حومه شهرها بازدید می‌کنند، دربر نمی‌گیرد؛ بنابراین، «گردشگر

آن که واقع در استان سیستان و بلوچستان هستند، با وجود بازارهای خاص گردشگری همچون تاریخی، طبیعی، فرهنگی، ژئوتوریسم و... دارای پتانسیل‌هایی هستند که می‌توان بیشتر از این بهره برد؛ اما قابلیت‌های گردشگری روستایی این شهرستان به دلیل وجود مشکلات و موانعی همچون: عدم شناخته شدن کامل جاذبه‌های گردشگری، نبود زیرساخت‌های مناسب، در حاشیه ماندن این شهرستان در مدیریت بخش گردشگری و مواردی از این قبیل، نتوانسته است جایگاه واقعی خود را در سطح بین‌المللی و حتی در سطح کشور به دست آورد؛ از این رو، هدف اصلی این پژوهش ارائه راهبردهای گردشگری مناسب با توان مناطق روستایی شهرستان سرباز و نیز فراهم آوردن زمینه توسعه گردشگری در راستای ایجاد ارتباط میان جاذبه‌های گردشگری، فعالیت‌ها، امکانات و خدمات گردشگری از یک سو و بسترسازی در جهت توسعه پایدار روستایی در این مناطق است؛ بنابراین این پژوهش بر آن است تا با استفاده از نقاط قوت و فرصت و مقابله با نقاط ضعف و تهدید و تعیین راهبردهای مناسب با بهره‌گیری از مدل ترکیبی از ماتریس سوات (SWOT) و ماتریس کمی برنامه‌ریزی استراتژیک (QSPM) که یکی از تکنیک‌ها و ابزارهای بسیار شایع در ارزیابی گزینه‌های استراتژیک است، گام ارزنده‌ای را در توسعه این صنعت بردارد و افق‌های تازه‌ای را در توسعه استان سیستان و بلوچستان به طور عام و در شهرستان سرباز به طور خاص به ارمغان بیاورد.

بر اساس آنچه که بیان شد می‌توان سؤال کلیدی این پژوهش را بدین صورت شکل‌بندی کرد که: توسعه گردشگری در مناطق روستایی شهرستان سرباز در استان سیستان و بلوچستان منوط بر اتخاذ کدام راهبردها است؟

این کار تغییر قابل توجهی در هویت روستایی از مکانی برای تولید مواد غذایی به مصرف امکانات رفاهی روستایی است. به طور گسترده‌ای پذیرفته شده است که گردشگری روستایی ترکیبی از محصولات کشاورزی، تولیدات زیست‌محیطی، منابع فرهنگی و امکانات فضایی با عملکردهای متفاوت همانند اقتصادی، اجتماعی، آموزشی، تفریحی و درمانی است (Lee & Kim, 2010: 37-64).

گسترش گردشگری پایدار با توجه به اهمیت و ظرفیت مثبت آن و اثرات منفی اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست‌محیطی که دارد، بسیار ضروری است. تعیین معیار برای گردشگری پایدار و اندازه‌گیری درجه پایداری آن در جوامع روستایی، موضوعات مهمی در این ناحیه به‌شمار می‌آیند. به این ترتیب گردشگری روستایی، به مثابه الگوی فضایی، گونه‌های مختلف گردشگری دارد. گونه‌های ذکر شده دربرگیرنده گونه‌های عمده گردشگری است که به عنوان تقاضای بازار گردشگری روستایی مطرح هستند (سقای و جوانبخت قهفرخی، ۱۳۹۱: ۶۲-۵۱).

پیشینه پژوهش

ابراهیم‌زاده و همکاران (۱۳۹۱) در پژوهشی به تحلیل برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری در استان لرستان با بهره‌گیری از مدل استراتژیک SWOT پرداختند. نتایج حاصل از پژوهش نشان داد که هم کارکردهای محیط بیرونی و هم محیط درونی در توسعه گردشگری استان لرستان تأثیرگذار هستند که متناسب با محتوای تحلیل، استراتژی راهگشا، استخراج و رتبه‌بندی شد و در نهایت استراتژی WO در اولویت اول و استراتژی SO در اولویت دوم برنامه‌ریزی قرار

خاص و اصیل روستایی» را می‌توان به‌عنوان بخش ویژه‌ای از بازار بزرگ گردشگری دانست که بسیاری از نویسندگان آن را گردشگری در نواحی روستایی می‌نامند (Molera & Albaladejo, 2007: 754). علاوه بر این، اپرن (۱۹۹۶) نیز گردشگری روستایی را در ارتباط تنگاتنگ با گردشگری مزرعه‌ای و نهادینه کردن ارزش کشاورزی در جامعه روستایی، می‌داند که مناطق پارک‌های ملی و حیات‌وحش حفاظت‌شده را شامل نمی‌شود. لاکوئیدو توریسم روستایی را گونه‌ای فعالیت تفریحی و انتخابی می‌داند که کار در مزرعه (کاشت، داشت و برداشت محصولات کشاورزی)، فروش صنایع دستی و مشارکت در زندگی کاملاً روستایی را دربر دارد. علاوه بر این، گردشگری روستایی را دربرگیرنده گستره‌ای از فعالیت‌ها، خدمات و تسهیلات تفریحی و ایجاد آرامش برای گردشگران می‌داند که توسط کشاورزان و ساکنان روستا، برای جذب و نگه‌داشت گردشگران در راستای افزایش و کسب درآمد صورت می‌گیرد که گونه‌ای از فرایندهای توسعه روستایی به‌شمار می‌رود (Ashley & LaFranchi, 1997: 52).

کمیسیون جامعه اروپایی (۱۹۸۶) نیز توریسم روستایی را تنها شامل گردشگری کشاورزی نمی‌داند، بلکه گستره فراگیری از فعالیت‌های گردشگری در مناطق روستایی را فرامی‌گیرد. همچنین «گروه مردمی گردشگری آمریکا» نیز گردشگری روستایی را هر آن چیزی می‌داند که گردشگران را به نواحی پیرامون مادرشهرهای اصلی فراخواند (DOT, 1995: 28). گردشگری روستایی یکی از اجزای نشان‌دهنده گذر از یک اقتصاد تولیدی به یک اقتصاد مبتنی بر مصرف در نواحی روستایی است (Woods, 2011: 99-109).

شیوند پرداخته‌است. نتایج تحقیق نشان داد که مؤلفه چشم‌اندازهای زیبا و منحصر به فرد به همراه باغات و فضای سبز به‌عنوان مهم‌ترین نقطه قوت داخلی و مؤلفه نامناسب بودن تجهیزات و تسهیلات اقامتی و رفاهی به‌عنوان مهم‌ترین نقطه ضعف داخلی در توسعه گردشگری این روستاست. همچنین از بین فرصت‌های بیرونی، مؤلفه افزایش انگیزش برای مسافرت و تفریح به‌عنوان اولویت اول فرصت خارجی برای توسعه گردشگری و از بین تهدیدهای خارجی نیز مؤلفه تخریب زمین‌های کشاورزی و مزارع روستایی به‌عنوان مهم‌ترین تهدید خارجی است. راهبردهای منتخب در این پژوهش بسیار کلی و بدیهی هستند؛ بنابراین تناسب چندان با منطقه مورد مطالعه ندارند که این موضوع می‌تواند نقد وارده بر این تحقیق باشد.

سپهوند و همکاران (۱۳۹۷) پژوهشی با‌عنوان «برنامه‌ریزی راهبردی توسعه اکوتوریسم روستایی از دیدگاه مردم، مسئولان و گردشگران» (مطالعه موردی: روستای ایستگاه بیشه) انجام دادند. یافته‌های پژوهش نشان داد که از دیدگاه هر سه گروه، در میان راهبردهای بازنگری، راهبرد تدوین قوانین و مقررات ویژه، استفاده بهینه از جاذبه‌ها و جلوگیری از تخریب، آلودگی و از بین رفتن این منابع در روستا با هدف جذب هرچه بیشتر گردشگران و جلوگیری از نابودی محیط طبیعی به‌عنوان بهترین راهبردها بیان شده‌اند. نقدی که می‌توان بر این پژوهش وارد کرد این است که محققان این پژوهش مقایسه‌ای از نتایج خود با نتایج تحقیقات سایر محققان فعال در این حوزه انجام نداده‌اند. اوجی و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی به تبیین و ارائه مدل ارزیابی اقتصادی گردشگری روستایی در ایران پرداختند. براساس نتایج پژوهش، مدل ارائه‌شده شامل پنج مقوله بازساخت اقتصادی، گردشگری کشاورزی، گردشگری

گرفتند. با وجود اینکه محققان در عنوان مقاله خود اشاره به تحلیل راهبردها داشتند؛ اما متأسفانه تنها به راهبردهای ضروری پرداختند و تحلیلی بر نحوه اجرای راهبردها نداشته‌اند که این موضوع می‌تواند نقد وارده بر این تحقیق باشد.

یاری حصار و باختر در سال (۱۳۹۵)، پژوهشی با‌عنوان «ارزیابی شاخص‌های گردشگری پایدار روستایی از منظر جامعه محلی و گردشگران» (مطالعه موردی: شهرستان نیر) انجام دادند. روش تحقیق توصیفی-تحلیلی است. برای تحلیل داده‌ها از مدل سنجش پایداری پرسکات آلن استفاده شده است و مقایسه نظرات بین جامعه محلی و گردشگران نشان می‌دهد که تفاوت قابل توجهی بین نظرات گردشگران و جامعه محلی در ارتباط با شاخص‌های پایداری وجود دارد؛ به‌گونه‌ای که جامعه محلی، شاخص‌های گردشگری را پایدارتر از گردشگران ارزیابی می‌کنند؛ اما در مجموع، پایداری شاخص‌های مورد مطالعه در محدوده این تحقیق متوسط ارزیابی شده است. نقدی که می‌توان بر این پژوهش وارد کرد این است که محققان به تحقیقات مشابه صورت پذیرفته در کشورهای دیگر و راهکارهای استفاده‌شده در آن کشورها اشاره‌ای نکرده‌اند؛ زیرا که با بومی‌سازی تجربیات کشورهای دیگر می‌توان به تقویت شاخص‌های گردشگری و بهینه‌کردن راهکارها کمک کرد.

نوروزی فرد و خراسانی در سال (۱۳۹۵)، پژوهشی با‌عنوان «برنامه‌ریزی راهبردی توسعه گردشگری روستایی در نواحی روستایی شهرستان ایزه» (مورد شناسی: روستای شیوند) انجام دادند. پژوهش حاضر با استفاده از روش پیمایشی، مطالعات میدانی و تعیین نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها به روش سوات به ارائه راهبرد درجهت توسعه گردشگری در روستای

غیرکشاورزی، مشارکت جامعه بومی و پایداری اقتصادی به همراه ۲۱ معیار است و هر یک از معیارها نیز دارای گویه‌ها و سطوحی از توسعه است. به منظور بررسی کاربردی این مدل، اقتصاد گردشگری روستای ایبانه به عنوان نمونه، از طریق این مدل ارزیابی شد که نشان از تأثیرات نسبی اقتصادی گردشگری بر روستا بود. همچنین، با توجه به نتایج به دست آمده از روستای ایبانه، اثرات اقتصادی گردشگری در این روستا از لحاظ میزان مطلوب بودن، در سطح معمولی و نسبی ارزیابی شده است؛ اما برخلاف محتوای جذاب این مقاله، محققان این پژوهش پیشنهادهای کاربردی‌ای که متناسب با وضعیت این منطقه روستایی باشد، ارائه نکرده‌اند که این موضوع می‌تواند نقد وارده بر این پژوهش محسوب شود.

قاسم‌پور و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان «تدوین برنامه راهبردی توسعه گردشگری با تأکید بر روستای هدف گردشگری کلم در استان ایلام» نشان دادند که بهبود و تقویت زیرساخت‌های اولیه، بازنگری در نحوه برنامه‌ریزی و حمایت بخش عمومی، بسترسازی برای پذیرش عملکردهای جدید برای روستا، افزایش برنامه‌های تبلیغاتی و بازاریابی بر مبنای برنامه جامع و بلندمدت، حفاظت و توسعه پایدار منابع گردشگرپسند طبیعی، تاریخی و فرهنگی روستا، سرمایه‌گذاری و تأمین منابع مالی گردشگری و توسعه مشارکت محور به عنوان مهم‌ترین راهبردهای توسعه گردشگری روستایی کلم است. بارکاسکاس و همکاران در سال (۲۰۱۵)، تحقیقی با عنوان «تجزیه و تحلیل عوامل محیطی کلان مؤثر بر توسعه گردشگری روستایی لیتوانی» انجام دادند. روش تحقیق علی - مقایسه‌ای است که برای تحلیل داده‌ها از

آزمون همبستگی استفاده شده است. نتیجه حاصل از تحقیق آنان نشان داد، عوامل محیطی کلان اقتصادی، عوامل طبیعی و زیست‌محیطی، سیاسی، حقوقی و فنی و اجتماعی فرهنگی بیشترین تأثیر را بر توسعه گردشگری روستایی منطقه مورد مطالعه داشته‌اند. نقد وارده بر این پژوهش این است که محققان در این تحقیق، تنها به عوامل محیطی توجه کرده‌اند و از عواملی همچون عوامل زیرساختی، فرهنگی و... غافل بوده‌اند.

هرناندز و همکاران در سال (۲۰۱۶)، پژوهشی با عنوان «ارتباط متقابل بین گردشگری روستایی و توده مردم (مطالعه موردی: کاتالونیا، اسپانیا)» انجام دادند. روش تحقیق این پژوهش توصیفی - تحلیلی است که نتیجه حاصل از تحقیق آنان نشان داد که گردشگری روستایی و جمعی در منطقه سهم بسزایی دارد و افراد منطقه با هر دو نوع گردشگری سازگار هستند؛ ولی باید این دو نوع گردشگری ارتقاء یافته و به صورت مستقل در جهت حفظ جذابیت‌های مقصدها سعی شود. در این پژوهش می‌توان از عدم ارائه راهکارهای مناسب در جهت استفاده و حفظ بهینه‌تر جذابیت‌های گردشگری به عنوان نقدهای وارده بر آن نام برد.

ین و همکاران^۱ (۲۰۱۸)، در پژوهشی با عنوان «تحلیلی پویا از صنعت گردشگری در منطقه مین‌لند چین^۲» به بررسی وضعیت بوم‌شناختی گردشگری در این منطقه پرداخته‌اند. محققان به این نتیجه دست یافتند که برای حفاظت از محیط زیست و دستیابی به پایداری گردشگری در این منطقه، تعامل بین زیرسیستم‌های اکوسیستم صنعتی گردشگری الزامی است؛ از این رو، زیرسیستم‌های دولت، گردشگران و جامعه محلی را از جمله مسئولان

محسوب شود. شانگ^۴ و همکاران (۲۰۲۰) در پژوهش خود به برنامه‌ریزی اکوتوریسم روستایی با بهره‌گیری از SWOT پرداختند. آن‌ها با تعیین نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید منطقه تیانجین به تحلیل راهبردی این منطقه در جهت توسعه گردشگری روستایی پرداختند. آن‌ها نشان دادند که با بهره‌گیری از نقاط قوت و فرصت این منطقه در محور توسعه پایدار قرار می‌گیرد. با توجه به پیشینه پژوهش گردشگری همواره مورد توجه پژوهشگران داخلی و خارجی بوده‌است و توانایی مناطق روستایی به‌عنوان یکی از مناطق مقصد گردشگران نیز مورد توجه ایشان قرار گرفته‌است؛ از این رو برای تحلیل راهبردی این مناطق به‌منظور توسعه گردشگری از روش‌ها و تکنیک‌های مختلفی از جمله تحلیل سوات استفاده کردند. تا ضمن تعیین نقاط ضعف، قوت، فرصت و تهدید داخلی مناطق مورد مطالعه به تدوین راهبرد و برنامه‌ریزی راهبردی در جهت توسعه گردشگری پرداختند؛ اما آنچه در این میان می‌بایست مورد توجه قرار بگیرد، استفاده از این نتایج توسط برنامه‌ریزان محلی و ملی است تا با بهره‌گیری از این نتایج به برنامه‌ریزی بهتر در زمینه توسعه گردشگری مناطق روستایی مورد نظر بپردازند.

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش با هدف تحلیل راهبردهای گردشگری در توسعه مناطق روستایی با روش‌شناسی توصیفی-تحلیلی و شیوه پیمایشی انجام شده‌است. همچنین برای شناسایی و تعیین نقاط قوت و ضعف و نیز فرصت‌ها و تهدیدهای (SWOT) محدوده مطالعاتی، ابتدا به کمک مصاحبه‌های نیمه‌ساختارمند از ساکنان روستاها (هدف گردشگری) که مطابق با آخرین اعلام سازمان میراث‌فرهنگی کشور، روستاهای هدف گردشگری

اصلی این سیستم‌ها معرفی می‌کنند؛ اما نقدی که می‌توان بر این پژوهش وارد کرد این است که محققان راهکارهای ضروری در جهت بهینه‌سازی توسعه گردشگری در این منطقه از کشور چین را ارائه نکرده‌اند. در پژوهشی با عنوان «برنامه‌ریزی گردشگری و گردشگری هراسی: تحلیلی از برنامه راهبردی گردشگری در بارسلونا، مائینزا^۱ (۲۰۱۸)» می‌کوشد تا به این موضوع بپردازد که چگونه بارسلونا از طریق برنامه‌ریزی به مسئله گردشگری پرداخته‌است و چگونه این فرایند را به انجام رسانده‌است؟ این تحقیق سعی دارد تا به‌طور واضح و آشکار شکاف میان برنامه‌ریزی و اجرای آن را نشان دهد؛ اما این پژوهش، در ارائه راهکارهای مناسب در جهت تقویت مثبت گردشگری و کاهش تأثیرات منفی آن، دارای ضعف است که این مورد می‌تواند نقد وارده بر پژوهش باشد.

کیشی^۲ (۲۰۱۹)، در تحقیقی با عنوان «رویکردی استراتژیک در راستای گردشگری پایدار: مورد مطالعه استان زونگولداک^۳» واقع در شمال غربی کشور ترکیه، به بررسی این موضوع پرداخته‌است که رشد اقتصادی حاصل از گردشگری به یک نتیجه مهم در سیاست‌های عمومی تبدیل شده‌است و ادعان می‌دارد که یک رویکرد استراتژیک، می‌تواند به توسعه گردشگری پایدار در مقاصد گردشگری کمک کند. وی با استفاده از روش AHP-SWOT به ارائه استراتژی‌های پیشنهادی خود پرداخته‌است و در نهایت استراتژی تهاجمی را به‌عنوان راهبرد اولویت‌دار پژوهش خود انتخاب کرد؛ اما راهبردهای ارائه‌شده تفاوت چندانی با راهبردهای حال حاضری که در این منطقه روستایی مورد استفاده قرار می‌گیرد، ندارد؛ یعنی می‌توان بیان کرد که استراتژی‌های ارائه‌شده دارای ابتکار جدیدی نیستند و این موضع می‌تواند به‌عنوان نقد وارده در این تحقیق

1-Martins

2-Kisi

3-Zonguldak Turkey

4-Shang

روایی پرسشنامه با استفاده از نظر استادان محترم تأیید و اصلاح شد و برای سنجش پایایی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که ضریب کل آلفای کرونباخ ۰/۷۸۳. محاسبه شد که دارای پایایی قابل قبولی است. با توجه به اینکه مدل کاربردی پژوهش، مدل ترکیبی تحلیل استراتژیک (SWOT) و مدل برنامه‌ریزی استراتژیک کمی (QSPM) است. ابتدا وضع موجود صنعت گردشگری روستایی منطقه بررسی شده، سپس براساس مدل‌ها و الگوهای مدیریت و برنامه‌ریزی استراتژیک، به بررسی عوامل محیطی و داخلی، اقدام و با تعیین نقاط قوت و ضعف و تهدیدها و فرصت‌ها، به تجزیه و تحلیل یافته‌های تحلیل با استفاده از مدل (SWOT) و ماتریس‌های مربوط به آن (ماتریس ارزیابی عواملی خارجی، داخلی و ماتریس تلفیقی عوامل داخلی و خارجی) پرداخته شده است.

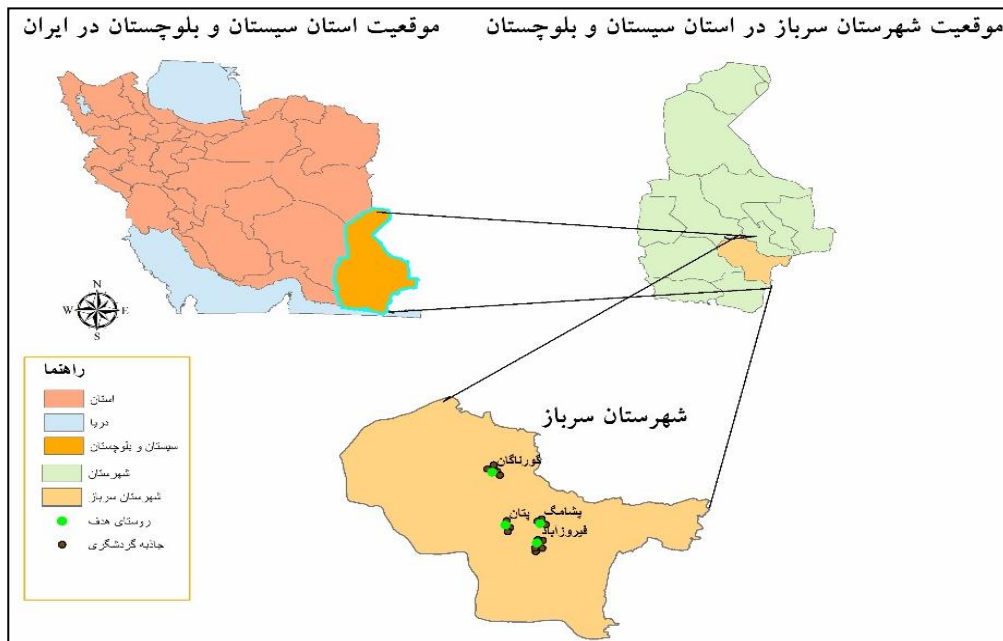
محدوده مورد مطالعه

شهرستان سرباز در جنوب شرقی استان سیستان و بلوچستان با وسعتی معادل ۱۱۵۰۰ کیلومتر مربع و جمعیتی بالغ بر ۱۸۶۱۶۵ نفر است و فاصله مرکز شهرستان تا مرکز استان ۵۰۱ کیلومتر است. شهرستان سرباز از شمال به سراوان و ایرانشهر و از طرف شرق با حدود ۱۲۰ کیلومتر خشکی به کشور پاکستان، از جنوب به شهرستان چابهار و از غرب به نیک‌شهر محدود می‌شود و به دلیل کوهستانی بودن این شهرستان، بیش از ۸۵ درصد از جمعیت آن در نقاط روستایی زندگی می‌کنند (سالنامه آماری، ۱۳۹۶). آب و هوای سرباز متأثر از دریای عمان، دارای تابستان گرم و مرطوب و زمستان معتدل و مناسب است. شکل شماره (۱) موقعیت شهرستان سرباز را نشان می‌دهد.

در شهرستان سرباز شامل روستاهای فیروزآباد، روستای پتان، روستای پشامگ و روستای گورناگان هستند؛ اطلاعات مورد نیاز درباره انتخاب گویه‌ها پرسشنامه جمع‌آوری شد.

پاسخ‌های ارائه شده در مصاحبه‌های نیمه ساختارمند از طرف ساکنان این روستاها و نیز کارشناسان این حوزه در استان، با استفاده از تجمیع یافته‌ها در جهت تعیین مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار درونی (نقاط قوت و ضعف) و عوامل تأثیرگذار بیرونی (فرصت و تهدید) که قابل مشاهده در جداول ۳ و ۴ هستند، استفاده شد.

جامعه آماری مورد مطالعه در این پژوهش را خبرگان و مسئولان دستگاه‌ها و نهادهای مرتبط با گردشگری روستایی (بخشداری، فرمانداری، محیط‌زیست، میراث فرهنگی و شهرداری) تشکیل می‌دهند که براساس روش نمونه‌گیری در دسترس، تعداد ۷۰ نفر به عنوان نمونه انتخاب شده است. در این پژوهش برای تجزیه و تحلیل یافته‌ها و تعیین استراتژی مناسب از مدل تحلیلی (SWOT) و تکنیک (QSPM) استفاده شده است. به این منظور به منظور تعیین استراتژی بهینه با بررسی‌های انجام شده بر روی محیط داخلی و خارجی مؤثر بر گردشگری روستایی شهرستان سرباز، فهرستی از نقاط قوت و ضعف، فرصت و تهدید (با استفاده از فرایند مصاحبه و توزیع پرسشنامه بین خبرگان و خبرگان و مسئولان دستگاه‌ها و نهادهای مرتبط با گردشگری شهرستان سرباز) تهیه شده است. سپس برای تعیین ضریب اهمیت نسبی متغیرها، از طیف پنج گزینه‌ای لیکرت (که امتیاز ۱= به معنای اهمیت خیلی کم، ۲= به معنای اهمیت کم، ۳= به معنای داشتن اهمیت متوسط، ۴= به معنای اهمیت زیاد و نهایتاً امتیاز ۵= به معنای داشتن اهمیت خیلی زیاد) استفاده شده است.

شکل ۱: موقعیت جغرافیایی شهرستان سرباز و جاذبه‌های آن

تهیه و ترسیم: نگارندگان، ۱۳۹۸

جاذبه‌های گردشگری شهرستان سرباز

شهرستان سرباز از محدود مناطق بکر کشور است که مملو از جاذبه‌های بی‌نظیر و کم‌نظیر طبیعی و تاریخی است. با توجه به موقعیت اقلیمی و جاذبه‌های گردشگری در شهرستان سرباز، مهم‌ترین اصل، حفظ منابع طبیعی و استفاده بهینه از آن با اولویت محافظت از این جاذبه‌های بکر است که در کنار تاریخ کهن و فرهنگ این شهرستان، می‌توان نهایت بهره را از آن برد. این شهرستان با توجه به شرایط آب و هوایی مطلوب، دارای زمینه مساعدی برای کاشت انواع محصولات گرمسیری مانند خرزهره‌درختی، چیکو، موز و... است؛ به‌گونه‌ای که بیشترین میزان کاشت میوه پاپایا در کشور، متعلق به این شهرستان است. هم‌زیستی انسان و

جانور در سرباز مشهود است؛ به‌ویژه درباره گاندو، بزرگ‌ترین خزنده و تنها تمساح موجود در ایران که زیستگاه اصلی‌اش رودخانه سرباز است؛ از طرفی دیگر، به‌گواه سازمان میراث فرهنگی و گردشگری، شهرستان سرباز ۱۹۵ اثر تاریخی ثبت ملی و ۵ روستای هدف گردشگری دارد. آثار تاریخی‌ای مانند قلعه‌های سرباز، فیروزآباد، برنجی و هدار، مسجد جامع پشامگ و مسجد قدیمی راسک و صنایع دستی‌ای چون سوزن‌دوزی، سکه‌دوزی، گلیم‌بافی، زیورآلات، البسه محلی، حصیربافی و ص달بته سفال روستای کهن سفال‌گری و جاذبه‌های طبیعی‌ای چون سوبتکوه، سد پیشین، رودخانه سرباز و ص달بته گاندو را شامل می‌شود.

جدول ۱: جاذبه‌های گردشگری روستاهای هدف گردشگری

روستا	جاذبه
فیروزآباد	بافت تاریخی و بارزش سنتی با تزیینات خاص، قلعه فیروزآباد و قبرستان قدیمی، کوه سویتگ، وجود تمساح (گاندو) پوزه کوتاه، انواع میوه‌های گرمسیری پاپایا، موز، چیکو و...
پتان	گور- زیارت، غار کلگ، بافت تاریخی، وجود چشمه‌های (چمگ) گوناگون، معماری کاملاً سنگی، منبت‌کاری
پشامگ	قلعه‌های قدیمی پشامگ و بهمن، مسجد جامع پشامگ، گورستان پشامگ (مدفن اشکانیان)، معماری خشتی و گلی منازل، طبیعت بکر و دست‌نخورده (رویش انواع گیاهان دارویی کرک، ایشرک و...)
گورناگان	چشمه آب گرم، زیستگاه پرندگان (شاهین، لک‌لک)، سدهای خاکی، قنات، نخلستان خرما، داروهای گیاهی (آدامس کوهی، پتروک و...)، باغات انار و لیمو، معماری منحصر به فرد (استفاده از تنه درختان برای سقف خانه‌ها)

مأخذ: مطالعات میدانی نگارندگان، ۱۳۹۸

یافته‌های پژوهش و تجزیه و تحلیل آن‌ها

یافته‌های توصیفی

براساس آمار توصیفی پژوهش از بین پاسخ‌دهندگان، ۱۹ نفر (۲۷/۱ درصد) دارای سن بیست تا سی سال، ۳۵ نفر (۵۰/۰ درصد) بین ۳۰ تا ۴۰ سال و ۱۱ نفر (۱۵/۷ درصد) بین ۴۰ تا ۵۰ سال هستند؛ بنابراین بیشترین فراوانی مربوط به پاسخ‌دهندگان دارای رنج سنی ۳۰-۴۰ سال است و برحسب جنسیت، ۶۳ نفر

(۹۰/۰ درصد) مرد و ۷ نفر (۱۰/۰ درصد) زن هستند که بیشترین فراوانی مربوط به پاسخ‌دهندگان مرد است. همچنین پاسخ‌دهندگان ۱۲ نفر (۱۷/۱ درصد) دارای تحصیلات فوق‌دیپلم، ۵۱ نفر (۷۲/۹ درصد) دارای سطح تحصیلات لیسانس و ۷ نفر (۱۰/۰ درصد) دارای تحصیلات فوق‌لیسانس و بالاتر از آن هستند؛ از این رو بیشترین فراوانی مربوط به پاسخ‌دهندگان با سطح تحصیلات لیسانس است (جدول ۲).

جدول ۲: خصوصیات فردی پاسخگویان

مشخصات	فراوانی	درصد فراوانی
سن	۱۹	۲۷/۱
	۳۵	۵۰/۰
	۱۱	۱۵/۷
جنسیت	۵	۷/۱
	۶۳	۹۰/۰
تحصیلات	۷	۱۰/۰
	۱۲	۱۷/۱
	۵۱	۷۲/۹
	۷	۱۰/۰

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸

یافته‌های استنباطی

برای ارزیابی شرایط مناطق روستایی شهرستان سرباز و ارائه استراتژی‌های مناسب توسعه گردشگری روستایی به این ترتیب عمل شده است که در قدم اول،

ابتدا با استفاده از ماتریس عوامل داخلی (IFE) و ماتریس عوامل خارجی (EFE) مهم‌ترین عوامل مؤثر بر گردشگری روستایی را رتبه‌بندی می‌کنیم؛ به طوری که ابتدا مهم‌ترین عوامل داخلی و خارجی مؤثر بر گردشگری

رتبه‌بندی) امتیاز عامل‌ها براساس میزان اهمیت آن‌ها از ۱ تا ۴ محاسبه شد و در ستون سوم ماتریس‌ها، امتیاز نهایی عوامل را از ضرب وزن عوامل در رتبه آن به دست می‌آوریم و در آخرین ستون با توجه به امتیاز نهایی هر عامل رتبه (اولویت) آن‌ها را مشخص می‌کنیم.

روستا را در ماتریس‌هایی لیست می‌کنیم و سپس با توجه به اثر احتمالی هر عامل بر آینده و موقعیت آتی آن در مناطق روستایی شهرستان سرپاز، وزنی از صفر تا یک داده‌ایم؛ به طوری که حاصل جمع آن‌ها نباید بیشتر از یک باشد. در ستون دیگر نیز (ستون

جدول ۳: ماتریس ارزیابی عوامل داخلی (IFE)

رتبه	امتیاز نهایی	امتیاز عامل	ضریب‌اهمیت	قوت‌ها (S)
۷	۰/۲۳۲	۴	۰/۰۵۸	S1: مستعد بودن منطقه در جهت سرمایه‌گذاری و برنامه‌ریزی توریسم
۲	۰/۳۵۶	۴	۰/۰۸۹	S2: وجود انواع میوه‌های گرمسیری، محصولات کشاورزی
۸	۰/۱۶۸	۳	۰/۰۵۶	S3: وضعیت بالای آگاهی و حس همکاری در بین روستاییان
۵	۰/۲۷۲	۴	۰/۰۶۸	S4: وجود آداب و رسوم، فرهنگ محلی و سنتی
۱	۰/۳۶۸	۴	۰/۰۹۲	S5: وجود جاذبه‌های طبیعی (جنگل، رودخانه پوشش گیاهی)
۴	۰/۳۰۰	۴	۰/۰۷۵	S6: وجود شرایط اقلیمی و طبیعی مناسب به منظور سرمایه‌گذاری
۳	۰/۳۱۲	۴	۰/۰۷۸	S7: وجود حیات وحش متنوع به خصوص تمساح ایرانی
۶	۰/۲۶۰	۴	۰/۰۶۵	S8: وجود جاذبه‌های تاریخی مانند قلعه، سنگ‌نگاره
ضعف				
۲	۰/۱۴۰	۲	۰/۰۷۰	W1: وجود مشاغل کاذب
۵	۰/۰۹۴	۲	۰/۰۴۷	W2: عدم تمایل مردم منطقه در جهت سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری
۱	۰/۱۵۰	۲	۰/۰۷۵	W3: عدم وجود برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری دولتی در این ناحیه
۳	۰/۱۱۸	۲	۰/۰۵۹	W4: نامناسب بودن و عدم کفایت تسهیلات بهداشتی و خدماتی
۷	۰/۰۵۰	۱	۰/۰۵۰	W5: فقدان آژانس‌های گردشگری در منطقه
۴	۰/۱۱۶	۲	۰/۰۵۸	W6: عدم توجه دولت به برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری در گردشگری
۶	۰/۰۶۰	۱	۰/۰۶۰	W7: عدم آشنایی روستاییان و عدم آموزش آن‌ها در نحوه برخورد با گردشگران
	۲/۹۹۶		۱	جمع

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸

۰/۱۴۰ و ۰/۱۱۸ از مهم‌ترین نقاط ضعف توسعه گردشگری روستایی در شهرستان سرپاز از دید خبرگان و مسئولان محسوب می‌شوند. همچنین یافته‌های جدول بالا نشان می‌دهد که مجموع نمره نهایی قوت‌ها و ضعف‌ها برابر با ۲/۹۹۶ است که این عدد از میانگین موردنظر (۲/۵) بیشتر است و نشان‌دهنده این نکته است که در ارزیابی عوامل داخلی در محدوده مورد مطالعه، نقاط درونی غالبه بر قوت‌ها بوده‌است.

مطابق با جدول (۳)، وجود جاذبه‌های طبیعی (جنگل، رودخانه پوشش گیاهی)، وجود انواع میوه‌های گرمسیری، محصولات کشاورزی و وجود حیات وحش متنوع به خصوص تمساح ایرانی به ترتیب با امتیاز نهایی ۰/۳۶۸، ۰/۳۵۶ و ۰/۳۱۲ از مهم‌ترین نقاط قوت و عدم وجود برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری دولتی در این ناحیه، وجود مشاغل کاذب، نامناسب بودن و عدم کفایت تسهیلات بهداشتی و خدماتی به ترتیب با نمره نهایی ۰/۱۵۰،

جدول ۴: ماتریس ارزیابی عوامل خارجی (EFE)

رتبه	امتیاز نهایی	امتیاز عامل	ضریب اهمیت	فرصت‌ها (O)
۲	۰/۴۵۲	۴	۰/۱۱۳	O1: اعتقاد مسئولان به اشتغال‌زایی به‌وسیله گسترش توریسم
۴	۰/۳۱۶	۴	۰/۰۷۹	O2: فراهم‌شدن تقویت زمینه‌های فرهنگ بومی - محلی از طریق تعامل با گردشگران
۳	۰/۳۴۸	۴	۰/۰۸۷	O3: امکان اطلاع‌رسانی و معرفی روستاها توسط سازمان میراث فرهنگی
۱	۰/۵۰۸	۴	۰/۱۲۷	O4: افزایش توجه و حمایت مسئولان کشور از توسعه روستایی با رویکرد اشتغال‌زایی
				تهدید
۴	۰/۱۷۰	۲	۰/۰۸۵	T1: ازدیاد تخلفات اجتماعی با ورود گردشگران در این منطقه
۶	۰/۰۹۳	۱	۰/۰۹۳	T2: امکان تغییر سبک زندگی به‌دلیل مرادده با گردشگران و مقایسه زندگی خود با آن‌ها
۵	۰/۰۹۹	۱	۰/۰۹۹	T3: تخریب زمینه‌های کشاورزی و مزارع روستایی
۱	۰/۲۳۲	۲	۰/۱۱۶	T4: احتمال بی‌توجهی به تخریب آثار و ابنیه تاریخی و باستانی
۳	۰/۱۷۸	۲	۰/۰۸۹	T5: احتمال از بین رفتن فرهنگ محلی و سنتی (از طریق تقلید از افراد گردشگر)
۲	۰/۲۲۴	۲	۰/۱۱۲	T6: عدم ارائه مجوز و تسهیلات از سوی دولت به منظور گسترش و توسعه خدمات، تأسیسات گردشگری
	۲/۶۲۰		۱	جمع

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸

مرحله تطبیق و مقایسه

در این مرحله از پژوهش با توجه به نقاط درونی و بیرونی از جداول بالا ماتریس تطبیقی در جدول (۵) انجام گرفته‌است که در آن نقاط قوت و ضعف در یک‌طرف و عوامل فرصت و تهدید در طرف دیگر جدول و از مقایسه آن‌ها چهار راهبرد ارائه می‌شود.

الف) راهبردهای رقابتی - تهاجمی (SO): در این راهبردها تمرکز بر حداکثر - حداکثرسازی نقاط قوت درونی و فرصت‌های بیرونی استوار است و هر پدیده‌ای برای بهره‌مندی هرچه بیشتر از فرصت‌های محیط بیرونی در تلاش است که از نقاط قوت خود حداکثر بهره را ببرد، این راهبردها در جدول (۵) نشان داده شده‌است. ب) راهبردهای تنوع (ST): این راهبرد بر حداکثر - حداقل‌سازی در تنوع‌بخشی به نقاط قوت درونی و تهدیدهای بیرونی متمرکز بوده و بر پایه بهره‌گیری از نقاط قوت درونی برای مقابله با تهدیدهای بیرونی تدوین شده‌است. ج) راهبردهای بازنگری (WO): در این راهبرد حداقل - حداکثرسازی برای کاستن ضعف‌ها و استفاده از فرصت‌ها موردنظر است. د) راهبردهای تدافعی (WT): این راهبرد بر مبنای حداقل - حداقل‌سازی با هدف کاهش ضعف‌ها برای کاهش تهدیدات است. در جدول (۵) راهکارهای مربوط به هر یک از استراتژی‌ها بیان شده‌است.

همان‌طور که در جدول (۴) ملاحظه می‌شود، افزایش توجه و حمایت مسئولان کشور از توسعه روستایی با رویکرد اشتغال‌زایی، اعتقاد مسئولان به اشتغال‌زایی به‌وسیله گسترش توریسم و امکان اطلاع‌رسانی و معرفی روستاها توسط سازمان میراث فرهنگی به ترتیب با نمره نهایی ۰/۵۰۸، ۰/۴۵۲ و ۰/۳۴۸ از مهم‌ترین نقاط فرصت، همچنین احتمال بی‌توجهی به تخریب آثار و ابنیه تاریخی و باستانی، عدم ارائه مجوز و تسهیلات از سوی دولت در جهت گسترش و توسعه خدمات، تأسیسات گردشگری و احتمال از بین رفتن فرهنگ محلی و سنتی (از طریق تقلید از افراد گردشگر) به ترتیب با امتیاز نهایی ۰/۲۳۲، ۰/۲۲۴ و ۰/۱۷۸ از مهم‌ترین نقاط تهدید توسعه گردشگری روستایی شهرستان سرباز از دید خبرگان و مسئولان محسوب می‌شوند. همچنین یافته‌های جدول بالا (۳) نشان می‌دهد که مجموع نمره نهایی فرصت‌ها و تهدیدها برابر با ۲/۶۲۰ است که این عدد از میانگین موردنظر (۲/۵) بیشتر است و نشان‌دهنده این نکته است که در ارزیابی عوامل خارجی در محدوده مورد مطالعه، نقاط درونی غلبه بر فرصت‌ها بوده‌است.

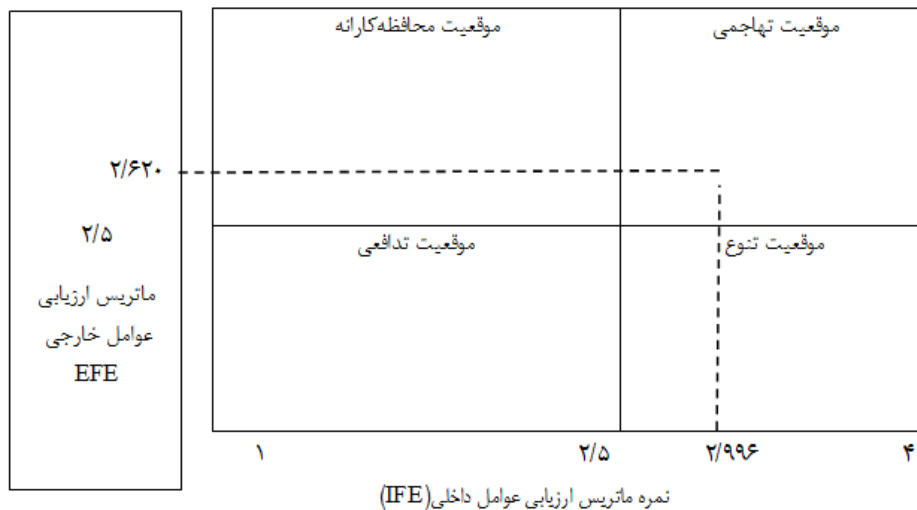
جدول ۵: تحلیل SWOT

عوامل داخلی		عوامل خارجی	
<p>قوت</p> <p>S5: وجود جاذبه‌های طبیعی (جنگل، رودخانه پوشش گیاهی)</p> <p>S2: وجود انواع میوه‌های گرمسیری، محصولات کشاورزی</p> <p>S7: وجود حیات وحش متنوع به خصوص تمساح ایرانی</p> <p>S6: وجود شرایط اقلیمی و طبیعی مناسب به منظور سرمایه‌گذاری</p> <p>S4: وجود آداب و رسوم، فرهنگ محلی و سنتی</p> <p>S8: وجود جاذبه‌های تاریخی مانند قلعه، سنگ‌نگاره</p> <p>S1: مستعد بودن منطقه در جهت سرمایه‌گذاری و برنامه‌ریزی توریسم</p> <p>S3: وضعیت بالای آگاهی و حس همکاری در بین روستاییان</p>	<p>ضعف</p> <p>W3: عدم وجود برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری دولتی در این ناحیه</p> <p>W1: وجود مشاغل کاذب</p> <p>W4: نامناسب بودن و عدم کفایت تسهیلات بهداشتی و خدماتی</p> <p>W6: عدم توجه دولت به برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری در گردشگری</p> <p>W2: عدم تمایل مردم منطقه در جهت سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری</p> <p>W7: عدم آشنایی روستاییان و عدم آموزش آن‌ها در نحوه برخورد با گردشگران</p> <p>W5: فقدان آژانس‌های گردشگری در منطقه</p>	<p>فرصت‌ها</p> <p>O4: افزایش توجه و حمایت مسئولان کشور از توسعه روستایی با رویکرد اشتغال‌زایی</p> <p>O1: اعتقاد مسئولان به اشتغال‌زایی به وسیله گسترش توریسم</p> <p>O3: امکان اطلاع‌رسانی و معرفی روستاها توسط سازمان میراث فرهنگی</p> <p>O2: فراهم شدن تقویت زمینه‌های فرهنگ بومی - محلی از طریق تعامل با گردشگران</p>	<p>تهدیدات</p> <p>T4: احتمال بی‌توجهی به تخریب آثار و ابنیه تاریخی و باستانی</p> <p>T6: عدم ارائه مجوز و تسهیلات از سوی دولت در جهت گسترش و توسعه خدمات، تأسیسات گردشگری</p> <p>T5: احتمال از بین رفتن فرهنگ محلی و سنتی (از طریق تقلید از افراد گردشگر)</p> <p>T1: ازدیاد تخلفات اجتماعی با ورود گردشگران در این منطقه</p> <p>T3: تخریب زمینه‌های کشاورزی و مزارع روستایی</p> <p>T2: امکان تغییر سبک زندگی به دلیل مرادده با گردشگران و مقایسه زندگی خود با آن‌ها</p>
<p>SWOT</p> <p>استراتژی بازگری</p>	<p>۱. تأکید بر توریسم طبیعی و اکوتوریسم به دلیل وجود مزیت‌های نسبی در منطقه؛ ۲. گسترش گردشگری کشاورزی به دلیل برخورداری مناطق روستایی از محصولات باغی متنوع در هر فصل؛ ۳. حمایت از کاشت و برداشت و صادر کردن گیاهان دارویی؛ ۳. توسعه زیرساخت‌ها، تجهیزات و خدمات رفاهی در جهت جذب سرمایه‌گذاران خصوصی در بخش میراث فرهنگی و بناهای تاریخی.</p>	<p>SWOT</p> <p>استراتژی تنافسی</p>	<p>۱. داشتن دید اقتصادی به گردشگری برای ایجاد اشتغال و کسب درآمد و جلوگیری از گرایش جوانان به مشاغل کاذب و مهاجرت از مناطق روستایی؛ ۲. جلب حمایت بخش دولتی به منظور تنوع‌بخشی به فعالیت‌های روستایی و ایجاد تنوع در امکانات، خدمات و فعالیت‌های گردشگری برای ایجاد اشتغال و درآمد در منطقه؛ ۳. توسعه و گسترش گردشگری کشاورزی به منظور بهره‌برداری از مناظر، باغات، اراضی و فضای سبز روستا در جهت کسب درآمد و ایجاد اشتغال ساکنان روستایی؛ ۴. فراهم آوردن امنیت گردشگران و مسیرهای توریستی جهت کاهش تخلفات اجتماعی؛ ۵. توسعه و بهسازی شبکه ارتباطی به ویژه مسیرهای منتهی به جاذبه‌های گردشگری؛ ۶. توسعه برنامه‌های تبلیغاتی برای معرفی جاذبه‌های طبیعی و انسانی و آداب و رسوم روستایی؛ ۷. تنوع‌بخشی به فعالیت‌ها، امکانات و خدمات توریستی به منظور به کارگیری طیف گسترده‌ای از مردم و همچنین جلب رضایت گردشگران</p>

ماتریس ارزیابی موقعیت و چگونگی راهبردها

در این مرحله امتیاز نهایی کل ماتریس عوامل داخلی و خارجی را استخراج می‌کنیم. در جدول ارزیابی ماتریس عوامل داخلی، نمره وزن کل به‌دست‌آمده برابر

با ۲/۹۹۶ و نمره وزن کل ماتریس خارجی برابر با ۲/۶۲۰ است. سپس آن‌ها را در محور X و Y رسم می‌کنیم تا موقعیت را با توجه به تمامی عوامل به ما در نمودار (۱) نشان دهد.

نمودار ۱: تعیین راهبرد مطلوب برای توسعه گردشگری در مناطق روستایی شهرستان سرپاز

تهیه و ترسیم: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸

تا بتوانیم در امر توسعه گردشگری در مناطق روستایی شهرستان سرپاز به رشد و شکوفایی و توسعه پایدار دست‌یابیم؛ از این‌رو راهکارهای انتخاب‌شده براساس تحلیل SWOT در جهت انجام اولویت‌بندی براساس مدل QSPM به شرح جدول زیر است:

با توجه به امتیازات به‌دست‌آمده (نمودار ۱) نقاط داخلی و خارجی مدل سوات، وضعیت توسعه گردشگری مناطق روستایی شهرستان سرپاز در ربع اول نمودار (موقعیت تهاجمی) قرار دارد و بایستی با بهره‌گیری از نقاط قوت درصد بهره‌برداری از فرصت‌ها برآییم

جدول ۶: راهکارهای انتخاب‌شده

ردیف	استراتژی‌های انتخاب‌شده
۱	تأکید بر توریسم طبیعی و اکوتوریسم به دلیل وجود مزیت‌های نسبی در منطقه
۲	گسترش گردشگری کشاورزی (پارک میوه‌های گرمسیر) به دلیل برخورداری منطقه سرپاز از محصولات باغی متنوع در هر فصل
۳	کاشت و برداشت گیاهان دارویی و صادر کردن آن به دلیل نزدیکی به مرز
۴	توسعه زیرساخت‌ها، تجهیزات و خدمات رفاهی در جهت جذب سرمایه‌گذاران خصوصی در بخش میراث فرهنگی و بناهای تاریخی

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸

درواقع این استراتژی‌ها را اولویت‌بندی می‌کند. تصمیم‌گیری درباره استراتژی‌های قابل قبول در برنامه‌ریزی‌ها با استفاده از تجزیه و تحلیل علمی و قضاوت شهودی صورت می‌گیرد؛ بنابراین نتایج نهایی محاسبه اولویت‌بندی راهبردها با استفاده از ماتریس برنامه‌ریزی استراتژیک کمی یا مدل QSPM به صورت جدول (۷) زیر است:

اولویت‌بندی راهبردها با استفاده از ماتریس QSPM یکی از تکنیک‌ها و ابزارهای بسیار شایع در ارزیابی گزینه‌های استراتژیک و مشخص کردن جذابیت بین استراتژی‌هایی که در مرحله تصمیم‌گیری مورد استفاده قرار می‌گیرد، ماتریس برنامه‌ریزی استراتژیک کمی است. این تکنیک مشخص می‌کند که کدام یک از گزینه‌های استراتژیک انتخاب شده، امکان‌پذیر است و

جدول ۷: ماتریس برنامه‌ریزی کمی (QSPM)

استراتژی ۴		استراتژی ۳		استراتژی ۲		استراتژی ۱		ضریب اهمیت	عوامل داخلی و خارجی	
رتبه	نمره جذابیت	رتبه	نمره جذابیت	رتبه	نمره جذابیت	رتبه	نمره جذابیت			
۴	۰/۲۳۲	۴	۰/۲۳۲	۴	۰/۲۳۲	۴	۰/۲۳۲	۰/۰۵۸	S1	نقاط قوت
۴	۰/۳۵۶	۳	۰/۲۶۷	۴	۰/۳۵۶	۴	۰/۳۵۶	۰/۰۸۹	S2	
۳	۰/۱۶۸	۳	۰/۱۶۸	۳	۰/۱۶۸	۳	۰/۱۶۸	۰/۰۵۶	S3	
۳	۰/۲۰۴	۴	۰/۲۷۲	۴	۰/۲۷۲	۳	۰/۲۰۴	۰/۰۶۸	S4	
۴	۰/۳۶۸	۳	۰/۲۳۶	۴	۰/۳۶۸	۴	۰/۳۶۸	۰/۰۹۲	S5	
۳	۰/۲۲۵	۴	۰/۳۰۰	۳	۰/۲۲۵	۴	۰/۳۰۰	۰/۰۷۵	S6	
۴	۰/۳۱۲	۴	۰/۳۱۲	۳	۰/۲۲۵	۳	۰/۲۳۴	۰/۰۷۸	S7	
۳	۰/۱۹۵	۳	۰/۱۹۵	۳	۰/۱۹۵	۳	۰/۱۹۵	۰/۰۶۵	S8	
۲	۰/۱۴۰	۲	۰/۱۴۰	۱	۰/۰۷۰	۱	۰/۰۷۰	۰/۰۷۰	W1	نقاط ضعف
۱	۰/۰۴۷	۱	۰/۰۴۷	۱	۰/۰۴۷	۱	۰/۰۴۷	۰/۰۴۷	W2	
۲	۰/۱۵۰	۲	۰/۱۵۰	۲	۰/۱۵۰	۲	۰/۱۵۰	۰/۰۷۵	W3	
۲	۰/۱۱۸	۲	۰/۱۱۸	۲	۰/۱۱۸	۲	۰/۱۱۸	۰/۰۵۹	W4	
۲	۰/۱۰۰	۱	۰/۰۵۰	۲	۰/۱۰۰	۱	۰/۰۵۰	۰/۰۵۰	W5	
۱	۰/۰۵۸	۱	۰/۰۵۸	۱	۰/۰۵۸	۱	۰/۰۵۸	۰/۰۵۸	W6	
۱	۰/۰۶۰	۲	۰/۱۲۰	۱	۰/۰۶۰	۲	۰/۱۲۰	۰/۰۶۰	W7	
۴	۰/۴۵۲	۳	۰/۳۳۹	۴	۰/۴۵۲	۴	۰/۴۵۲	۰/۱۱۳	O1	فرصت‌ها
۴	۰/۳۱۶	۴	۰/۳۱۶	۳	۰/۲۳۷	۳	۰/۲۳۷	۰/۰۷۹	O2	
۳	۰/۲۶۱	۳	۰/۲۶۱	۳	۰/۲۶۱	۳	۰/۲۶۱	۰/۰۸۷	O3	
۳	۰/۳۸۱	۴	۰/۵۰۸	۳	۰/۳۸۱	۴	۰/۵۰۸	۰/۱۲۷	O4	
۲	۰/۱۷۰	۲	۰/۱۷۰	۲	۰/۱۷۰	۲	۰/۱۷۰	۰/۰۸۵	T1	تهدیدها
۱	۰/۰۹۳	۱	۰/۰۹۳	۲	۰/۱۸۶	۲	۰/۱۸۶	۰/۰۹۳	T2	
۲	۰/۱۹۸	۲	۰/۱۹۸	۲	۰/۱۹۸	۲	۰/۱۹۸	۰/۰۹۹	T3	
۲	۰/۲۳۲	۲	۰/۲۳۲	۲	۰/۲۳۲	۲	۰/۲۳۲	۰/۱۱۶	T4	
۲	۰/۱۷۸	۲	۰/۱۷۸	۱	۰/۰۸۹	۲	۰/۱۷۸	۰/۰۸۹	T5	
۱	۰/۱۱۲	۱	۰/۱۱۲	۲	۰/۲۲۴	۱	۰/۱۱۲	۰/۱۱۲	T6	
۵/۱۲۶		۵/۰۷۲		۵/۰۸۰		۵/۲۰۴		۲	جمع امتیاز	

در جدول ۸، استراتژی‌های انتخاب‌شده براساس ماتریس SWOT و نتایج جدول QSPM با توجه به جمع نمره جذابیت و اولویت هر کدام از آنها طبقه‌بندی می‌شود.

جدول ۸: اولویت‌بندی استراتژی‌های انتخاب‌شده

اولویت	نمره جذابیت راهبردها	راهبردهای انتخاب‌شده
۱	۵/۲۰۴	راهبرد اول: تأکید بر توریسم طبیعی و اکوتوریسم به دلیل وجود مزیت‌های نسبی در منطقه
۳	۵/۰۸۰	راهبرد دوم: گسترش گردشگری کشاورزی (پارک میوه‌های گرمسیر) به دلیل برخورداری منطقه سرباز از محصولات باغی متنوع در هر فصل
۴	۵/۰۷۲	راهبرد سوم: کاشت و برداشت گیاهان دارویی و صادر کردن آن به دلیل نزدیکی به مرز
۲	۵/۱۲۶	راهبرد چهارم: توسعه زیرساخت‌ها، تجهیزات و خدمات رفاهی در جهت جذب سرمایه‌گذاران خصوصی در بخش میراث فرهنگی و بناهای تاریخی

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸

حفظ تنوع زیستی، سلامتی محیط زیست و فرهنگ محلی و نیز ثبات جمعیت داشته باشد. با توجه به مبانی نظری و پیشینه‌های مورد مطالعه پژوهش به منظور تحلیل راهبردهای گردشگری در توسعه مناطق روستایی شهرستان سرباز با مدل SWOT و با استفاده از نظرسنجی خبرگان، کارشناسان و صاحب نظران و همچنین مردم روستاهای هدف گردشگری، ظرفیت‌ها و محدودیت‌های گردشگری منطقه مشخص و راهبردهایی در جهت توسعه این بخش ارائه شد. براساس نتایج به دست آمده از تحلیل هم‌زمان ماتریسی عوامل داخلی و خارجی (ترکیبی) وضعیت کلی مناطق روستایی را در حال تهاجمی (نمودار ۱) نشان داد که لزوم استفاده مؤثر از چنین وضعیتی اتخاذ راهبردهای رشد و توسعه در رابطه با توسعه گردشگری روستایی در این مناطق روستایی شهرستان سرباز است. براساس نتایج به دست آمده از مدل SWOT و اندازه‌گیری ابعاد چهارگانه مدل به وسیله ماتریس‌های اندازه‌گیری (داخلی و خارجی

جدول (۸) نشان می‌دهد که از بین استراتژی‌های انتخاب‌شده در منطقه مورد مطالعه، استراتژی‌های تأکید بر توریسم طبیعی و اکوتوریسم به دلیل وجود مزیت‌های نسبی در منطقه، توسعه زیرساخت‌ها، تجهیزات و خدمات رفاهی در جهت جذب سرمایه‌گذاران خصوصی در بخش میراث فرهنگی و بناهای تاریخی، گسترش گردشگری کشاورزی (پارک میوه‌های گرمسیر) به دلیل برخورداری منطقه سرباز از محصولات باغی متنوع در هر فصل و کاشت و برداشت گیاهان دارویی و صادر کردن آن به دلیل نزدیکی به مرز به ترتیب در رتبه‌های اول تا چهارم قرار گرفته‌اند.

نتیجه

امروزه گردشگری روستایی راهبردی اساسی برای توسعه نواحی روستایی و همچنین منبعی مکمل و متنوع‌ساز در اقتصاد روستایی به‌ویژه در مناطق محروم به‌شمار می‌آید. مطابق با تجربیات و مطالعات ملی و بین‌المللی این صنعت می‌تواند نقش اساسی در تولید فرصت‌های شغلی جدید، درآمدزایی،

و ترکیبی) ۴ استراتژی برتر شناسایی و معرفی شد. همچنین یافته‌های به‌دست‌آمده از QSPM نشان می‌دهد، از بین استراتژی‌های تدوین‌شده، استراتژی تأکید بر توریسم طبیعی و اکوتوریسم به‌دلیل وجود مزیت‌های نسبی در منطقه، توسعه زیرساخت‌ها، تجهیزات و خدمات رفاهی در جهت جذب سرمایه‌گذاران خصوصی در بخش میراث‌فرهنگی و بناهای تاریخی، گسترش گردشگری کشاورزی (پارک میوه‌های گرمسیر) به‌دلیل برخورداری منطقه شهرستان سرباز از محصولات باغی متنوع در هر فصل با داشتن بالاترین نمره (به‌ترتیب ۵/۲۰۴، ۵/۱۲۶ و ۵/۰۸۰) دارای بیشترین جذابیت و استراتژی کاشت و برداشت گیاهان دارویی و صادرکردن آن به‌دلیل نزدیکی به مرز با نمره ۵/۱۳۶ دارای کمترین جذابیت است. شهرستان سرباز به‌واسطه موقعیت جغرافیایی و واقع‌شدن در یکی از حساس‌ترین مناطق مرزی به‌خاطر دارا بودن مرز مشترک با کشور پاکستان دارای فرصت و مزیت‌ها همراه با تهدیدها و آسیب‌های بی‌شماری بوده‌است. باوجود اینکه مناطق روستایی شهرستان سرباز دارای توان‌های بالقوه گردشگری است؛ اما در حال حاضر هیچ‌گونه استفاده مناسبی از توانمندی‌های گردشگری منطقه به عمل نمی‌آید و گردشگری نقش ضعیفی در توسعه اجتماعی و اقتصادی منطقه دارد؛ بنابراین با برنامه‌ریزی صحیح و حمایت‌های دولتی می‌توان به توسعه اقتصادی، اجتماعی و در نهایت توسعه همه‌جانبه روستاهای منطقه امیدوار بود و به‌دلیل برخورداری منطقه از پتانسیل کشاورزی می‌توان به توسعه و گسترش گردشگری کشاورزی در جهت کسب درآمد

و نیز جلوگیری از تخریب مزارع و پوشش گیاه پرداخت؛ بنابراین با توسعه فعالیت‌های گردشگری در منطقه زمینه برای ایجاد اشتغال فراهم می‌شود و این امر برای شهرستان سرباز که با جمعیت جوان و متقاضی کار روبه‌رو است، بسیار سودمند است و از طرفی دیگر، فرصت‌های متنوعی برای سرمایه‌گذاران و افراد بومی منطقه بروز پیدا می‌کند و همچنین با اصلاح و بهبود امور سازمانی و تشکیلاتی (میراث فرهنگی، سازمان حفاظت محیط‌زیست، معاونت سیاسی و امنیتی استانداری) به‌منظور ایجاد ارتباط مداوم با سازمان‌های گردشگری سایر کشورها و استفاده از تجربیات آن‌ها، کاهش تشریفات مربوط به صدور روادید در مرز پیشین و افزایش کارایی مأموران گذرنامه در مرز زمینی این شهرستان از جمله اصلاحات ضروری در حوزه تشکیلات گردشگری است که موجب رونق این صنعت خواهد شد و همچنین مشارکت مردم، میراث‌فرهنگی، پلیس و فرماندهی مرزبانی شهرستان به‌عنوان یک عامل مؤثر می‌تواند به توسعه صنعت گردشگری شهرستان سرباز کمک کند؛ مهم‌تر از همه، برای اینکه گردشگر در یک منطقه وارد شود و علاوه بر لذت‌بردن از حضور در منطقه، تبلیغ‌کننده خوبی برای محیط میزبان باشد، باید زمینه‌هایی فراهم شود که فراهم‌شدن این زمینه‌ها مستلزم سرمایه‌گذاری در منطقه است. با مهیاسازی زیرساخت و سایت‌های گردشگری می‌توان سرمایه‌گذاری بخش خصوصی را برای انجام سرمایه‌گذاری در این بخش ترغیب کرد. باید امکاناتی که دستگاه‌های دولتی در بخش گردشگری دارند نیز به بخش خصوصی واگذار شود. اعتماد به بخش خصوصی و تفویض

منابع

ابراهیم‌زاده، عیسی؛ گل‌آفرین ملکی؛ حسین فرهادی نژاد (۱۳۹۴). برنامه‌ریزی استراتژیک توسعه گردشگری با تأکید بر توسعه پایدار در ناحیه خرم‌آباد، فصلنامه جغرافیا و آمایش شهری- منطقه‌ای. دوره ۵. شماره ۱۴. صفحات ۱-۲۴.

https://gaij.usb.ac.ir/article_1911.html

ابراهیم‌زاده، عیسی؛ منیر یاری؛ برزو سبزی (۱۳۹۱). تحلیلی بر برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری در استان لرستان با بهره‌گیری از مدل استراتژیک SWOT، فصلنامه آمایش سرزمین. دوره ۴. شماره ۶. صفحات ۱۲۴-۱۰۱.

https://jtcp.ut.ac.ir/article_28791.html

امیدی، نبی؛ اسفندیار محمدی؛ اردشیر شیری (۱۳۹۶). تدوین راهبردهای توسعه صنعت گردشگری در استان ایلام، فرهنگ ایلام. دوره ۱۸. شماره ۵۶ و ۵۷. صفحات ۱۰۳-۸۸.

http://www.farhangeilam.ir/article_61093.html

اوجی، حسن؛ محمد علیزاده؛ ویدا ابیانه؛ سید راشد صفوی (۱۳۹۷). تبیین و ارائه مدل ارزیابی اقتصاد گردشگری روستایی در ایران، مجله آمایش جغرافیایی فضا. دوره ۸. شماره ۲۹. صفحات ۱۳۱-۱۰۸.

http://gps.gu.ac.ir/article_80357.html

ایمانی، بهرام؛ ابراهیمی خدیجه (۱۳۹۷). تدوین راهبردهای توسعه گردشگری روستایی (مطالعه موردی: روستاهای هدف گردشگری استان آذربایجان شرقی)، اندیشه جغرافیایی. سال ۹. شماره ۱۸. صفحات ۸۹-۶۸.

http://geonot.znu.ac.ir/article_31613.html

اختیارات مدیریتی به این بخش، جز در حوزه نظارت و سیاست‌گذاری، عامل اصلی توسعه گردشگری است. تأمین امنیت، ارائه خدمات مطلوب برای فراهم کردن بستر مناسب برای سیاحت و احترام به آزادی‌های فردی تاجایی که با حقوق و آزادی‌های کلان جامعه میزبان در تعارض قرار نگرفته‌است، از مهم‌ترین موارد حقوق گردشگران است؛ از این‌رو شناخت دقیق قابلیت‌ها و محدودیت‌های گردشگری در مکان‌های هدف می‌تواند در امور برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری کمک سازنده‌ای بکند و توسعه صنعت گردشگری، به‌ویژه برای کشورهای در حال توسعه که با معضلاتی همچون میزان بیکاری بالا، محدودیت منابع ارزی و اقتصاد تک‌محصولی مواجه هستند، از اهمیت فراوانی برخوردار است؛ نتایج به‌دست‌آمده از این پژوهش با یافته‌های پورجعفر و همکاران (۱۳۹۱)، به این لحاظ که این پژوهش نیز سعی کرده‌است تا با بررسی و ارزیابی رویکردهای گردشگری روستایی، امکان انتخاب بهترین راهبرد و راهکار گردشگری در مناطق روستایی فراهم کند، همخوانی دارد. از طرفی دیگر، یافته‌های این تحقیق با نتایج تحقیق امیدی و همکاران (۱۳۹۶)؛ ایمانی و ابراهیمی (۱۳۹۷)؛ محمدی‌ده‌چشمه (۱۳۹۶)؛ کیشی^۱ (۲۰۱۹)؛ آندرادس و دیمانچ^۲ (۲۰۱۷) و چن و همکاران^۳ (۲۰۱۳) همخوانی دارد؛ زیرا این تحقیقات نیز به مانند پژوهش حاضر راهبرد تهاجمی را به‌عنوان راهبرد پیشنهادی خود انتخاب کرده‌اند.

1-Kisi

2-Andrades and Dimanche

3-Chen & etal

محمدی‌ده‌چشمه، پژمان (۱۳۹۶). تحلیل راهبردی تنگناها و فرصت‌های توسعه گردشگری (مطالعه موردی: شهر شهرکرد)، تحقیقات کاربردی علوم جغرافیای. سال ۱۷. شماره ۴۷. صفحات ۳۷-۱۹.

<https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=357651>

نوروزی‌فرد، هاشم؛ محمدمامین خراسانی (۱۳۹۵). برنامه‌ریزی راهبردی توسعه گردشگری روستایی در نواحی روستایی شهرستان ایذه موردشناسی: روستای شیوند، جغرافیا و آمایش شهری- منطقه‌ای. دوره ۶. شماره ۱۸. صفحات ۱۳۴-۱۱۹.

<https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=280336>

هاشمی، سیدسعید؛ علی‌اکبر مهرابی؛ سیاوش ایمنی قشلاق؛ اکبر نجاحی (۱۳۹۰). توسعه روستایی با تأکید بر اشتغال و کارآفرینی مطالعه موردی: دهستان شباب استان ایلام، فصلنامه روستا و توسعه. دوره ۱۴. شماره ۱. صفحات ۵۸-۳۵.

<https://www.sid.ir/fa/Journal/ViewPaper.aspx?id=152235>

یاری‌حصار، ارسطو؛ سهیلا باختر (۱۳۹۵). ارزیابی شاخص‌های گردشگری پایدار روستایی از منظر جامعه محلی و گردشگران، (مطالعه موردی: شهرستان نیر)، فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای. دوره ۶. شماره ۲۲. صفحات ۱۳۴-۱۲۱.

<https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=274410>

- Abdul Hakeem, S., Hossein Khan, Y. (2018). Urban tourism: the perspective on tourism impacts in Cambridge, United Kingdom, Marketing and Management of Innovations, 3, PP. 268-275.

<https://www.researchgate.net/publication/328018094>

پورجعفر، محمدرضا؛ هادی محمودی‌نژاد؛ شاهین ایلک؛ حامد عاقبت‌بخیر (۱۳۹۱). فراتحلیلی از ارزیابی رویکردهای توسعه گردشگری روستایی با تأکید بر تحلیل عوامل راهبردی (SWOT)، فصلنامه علوم و تکنولوژی محیط‌زیست. دوره ۱۴. شماره ۲. صفحات ۷۹-۶۱.

<https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=186400>

سالنامه آماری (۱۳۹۶). مرکز آمار ایران، چاپ اول. انتشارات دفتر ریاست روابط عمومی و همکاری بین‌الملل <https://azgharbi.mporg.ir/Portal/View/Page.aspx?PageId=90fe7b4c-ab54-4f65-96e43ccda469eb3b>

سپهوند، رضا؛ محمد جعفری؛ لیلا سپهوند؛ امین احمدی (۱۳۹۷). برنامه‌ریزی راهبردی توسعه اکوتوریسم روستایی از دیدگاه مردم، مسئولان و گردشگران (مطالعه موردی: روستای ایستگاه بیشه)، فصلنامه پژوهش‌های جغرافیای انسانی. دوره ۵۰. شماره ۲. صفحات ۲۷۶-۲۶۳.

https://jhgr.ut.ac.ir/article_59770.html

سقای، مهدی؛ زهره جوانبخت‌قهفرخی (۱۳۹۱). امکان‌سنجی گردشگری روستایی در خراسان شمالی (مطالعه موردی: منطقه اسفیدان)، فصلنامه مطالعات گردشگری. دوره ۱. شماره اول. صفحات ۶۲-۵۱.

<https://www.magiran.com/paper/1618112>

شارپلی، ریچارد (۱۳۸۰). گردشگری روستایی، ترجمه رحمت‌اله منشی‌زاده و فاطمه نصیری، انتشارات منشی.

<https://www.gisoom.com/book/1212100>

قاسم‌پور، حامد؛ رضا غفاری‌نیا؛ کرم خلیلی (۱۳۹۸). تدوین برنامه راهبردی توسعه گردشگری با تأکید بر روستای هدف گردشگری کلم در استان ایلام، فصلنامه علمی- پژوهشی مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی. دوره ۱۴. شماره ۱. صفحات ۲۱۷-۲۰۰.

<https://www.magiran.com/paper/1989380>

- Chen, L. C., Lin, S. P., Kuo, C. M. (2013). Rural tourism: Marketing strategies for the bed and breakfast industry in Taiwan. *International Journal of Hospitality Management*, 32, 278-286. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0278431912000898>
- DOT. (1995). *Tourism - Australia's Passport to Growth: A National Tourism Strategy, Implementation Progress Report Number 2*, October 1995, Commonwealth Department of Tourism, Canberra. Knowd, Ian (2001) *Rural Tourism: Panacea and Paradox*, Available: hsc.csu.edu.au/geography/activity/local_tourism/frualto.pdf <https://www.nlb.gov.sg/biblio/7383003>
- Fong, S., Lo May Chiunb, P.S, Vikneswaran, Nair (2014). The impact Funa, of local communities' involvement and relationship quality on sustainable rural tourism in rural area, Sarawak. The moderating impact of self-efficacy. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 144, PP.60- 65. <https://www.researchgate.net/publication/265253247>
- Hernandez, J., Suarez-Vega, R., Santana-Jimenez, Y (2016). The inter-relationship between rural and mass tourism: The case of Catalonia, Spain, *Journal of Tourism Management*, 54, PP.43-57. https://www.researchgate.net/publication/283725908_The_inter-
- Kisi, Nermin (2019). A Strategic Approach to Sustainable Tourism Development Using the A'WOT Hybrid Method: A Case Study of Zonguldak, Turkey, *Sustainability*, 11(64), 11, PP.1-19. <https://www.mdpi.com/2071-1050/11/4/964>
- Andrades, L., Dimanche, F. (2017) Destination competitiveness and tourism development in Russia: Issues & challenges, *Tourism management*, 26, PP.360-376. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0261517717301085>
- Ashley, C., LaFranchi, C. (1997). Livelihood strategies of rural households in Caprivi: implications for conservancies and natural resource management DEA Research Discussion Paper Win dhoek, Namibia: Directorate of Environmental Affairs, Ministry of Environment and Tourism, 52. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042815057687>
- Barkauskas, V., Dundxvnlhq, U, J. (2015). Analysis of macro environmental factors influencing the development of rural tourism: Lithuanian case, *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 213, PP. 167-172. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042815057687>
- Boavida-Portugal, I. R., J., Ferreira, C. (2016). Exploring the Impacts of Future Tourism Development on Land Use/Cover Changes, *Applied Geography*, 77, PP. 82-110. <https://www.cabdirect.org/cabdirect/abstract/20163402126>
- Briedenhann, j., Wickens, E. (2004). Tourism Routes as a Tool for the Economic Development of rural areas: Vibrant Hope or Impossible Dream, *Tourism Management*, 25(1), PP.71-79. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0261517703000633>

- Woods, M. (2011). Rural Europe and the world: Globalization & rural development, *Geographia Polonica* 86(2), 99-109.
<https://www.researchgate.net/publication/227640152>
- Yin, J., Zheng, X., Fang, S. (2018). The Dynamic Analysis of Tourism Industrial Ecologization in Mainland China: Its Status and Evolution, *Journal of Tourism Research & Hospitality*, 7(2), PP.1-9.
https://www.scitechnol.com/peerreview/the-dynamic-analysis-of-tourism-industrial-ecologization-in-mainland-china-its-status-and-evolution-TYSK.php?article_id=7723
- Zhang, XueMing (2012). Research on the Development Strategies of Rural Tourism in Suzhou based on SWOT analysis, *Energy Procedia*, Elsevier 16, PP. 1295- 1299.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1876610212002172>
- Lee, S. W., Kim, H. J (2010). Agricultural transition and rural tourism in Korea: experiences of the last forty years. In G. Thapa, P. Viswanathan, J. Routray, & M. Ahmad (Eds.), *Agricultural transition in Asia*, PP. 37-64, Bangkok: Asian Institute of Technology.
<https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/978-1-78769-845-120191011/full/html?SkipTracking=true>
- Martins, M. (2018). Tourism Planning and Tourismphobia: An Analysis of the Strategic Tourism Plan of Barcelona 2010-2015, *Journal of Tourism, Heritage & Services Marketing*, 4(1), PP. 3-7.
https://www.researchgate.net/publication/325206748_Tourism_Planning_and_Tourismphobia_An_Analysis_of_the_Strategic_Tourism_Plan_of_Barcelona_2010-2015
- Molera, L., Albaladejo, I. P (2007). Profiling Segments of Tourists in Rural Areas of South Eastern Spain, *Journal of Tourism Management*, No. 28, PP. 757-767.
<https://www.cabdirect.org/cabdirect/abstract/20073086603>
- Shang, Y, Sun, Y., Xu, A (2020). Rural ecotourism planning and design based on SWOT analysis, *International Journal of Low-Carbon Technologies*, 10(4), PP.1-5.
[doi:10.1093/ijlct/ctaa003AdvanceAccesspublication](https://academic.oup.com/ijlct/article/15/3/368/5802763)
<https://academic.oup.com/ijlct/article/15/3/368/5802763>

